

Rosmalla

Heemkundekring Rosmalen

Jaargang 23 - Nummer 2

COLOFON

Rosmalla (ISSN 0925-2894) wordt vier keer per jaar uitgegeven onder eindverantwoording van het bestuur van de Heemkundekring Rosmalen.
Gevestigd in Perron 3 Rosmalen
Postbus 64 5240 AB Rosmalen

www.heemkundekringrosmalen.nl
info@heemkundekringrosmalen.nl

Bestuur Heemkundekring Rosmalen:

- Wilma van Creijl, voorzitter
- Secretaris: Henri Oosterveen a.i.
- Henda Pennings, penningmeester
- Rien van Grunsven, bestuurslid
- Kitty van der Doelen-Crane

Werkgroep Redactieraad 'Rosmalla':

- Gerrit Mol
- Frans Vos
- Michiel van Heumen
- Wil Coppelmans (lay-out en tekstverwerking)

Productie:

- Druk: Nextprint B.V. Rosmalen

Losse nummers:

- € 5,50 per uitgave

Distributieadres:

- Henda Pennings
Vliertwijkstraat 4c
5249 RH Rosmalen

Kopijadres:

- Heemkundekring Rosmalen
Postbus 64 5240 AB Rosmalen
- g.mol@ziggo.nl

Ledenadministratie:

- Henda Pennings
Vliertwijkstraat 4c
5249RH Rosmalen

Iedere auteur draagt persoonlijke verantwoordelijkheid voor zijn of haar artikel. Niets uit deze uitgave mag worden vernoemd of bronvermelding plaatsvindt.

JAARGANG 23 - NUMMER 2 JUNI 2013

Inhoudsopgave	Pagina
<i>Redactie</i>	Voorwoord 2
<i>Michiel van Heumen</i>	De eerste Bouwverordening van de gemeente Rosmalen (1905) Slot 2
<i>Gerrit Mol</i>	Opgravingen bij de Lambertuskerk 7
<i>Wil Smulders</i>	De families Van der Donk 13
<i>Harry Coppens</i>	Brandglas op Brabant 15
<i>Huber van Werkhoven</i>	De een zijn dood..... Bij de opheffing van het Postkantoor Rosmalen 17
<i>Redactie</i>	Rusmollese Portretten (16) - Piet Heijmans 20
<i>Tiny Kappen en Gerrit Mol</i>	Evacuatie zusters Hintham naar Coudewater 23
<i>Harry Coppens</i>	Voor u gehoord 66 27
<i>Michiel van Heumen</i>	Nogmaals: Brand op Tivoli 1848 28
Heemkundekring Rosmalen dankt zijn sponsors	32

Foto omslag:

Gezicht op Rosmalen met Lambertuskerk, gezien vanuit het noordoosten. Aquarel uit 1815, gemaakt door een zekere P. Testas en ondergebracht in de Brabant-Collectie van de Universiteit van Tilburg.

P. Testas is Mr. Pieter Testas (1799 – 1866) of diens vader Mr. Pieter Hendrik Testas (1761 – 1819), beiden uit Amsterdam. Laatstgenoemde was getrouwd met een dochter van de Rosmalense dorpssecretaris Johan Adriaan Esser. Deze familielatie verklaart het bestaan van een aantal vroeg 19e-eeuwse aquarellen van Rosmalen van de hand van Testas, aanwezig in de Brabant-Collectie

Voorwoord

Deze aflevering van *Rosmalla* bevat weer diverse zeer leeswaardige artikelen die een hoog Rosmalens gehalte hebben. Als redactie heb je soms geluk, dat je tegen verhalen of rapporten aanloopt die nieuw zijn. Zo het verhaal over de evacuatie van zusters uit Hintham in 1944. Prachtige tekeningen, het lijkt wel een stripverhaal! De gegevens die we uit het rapport haalden over de opgravingen op de parkeerplaats naast de Lambertuskerk zijn weliswaar niet spectaculair, maar horen zeker in ons blad thuis. Andere verhalen vertellen “oud” nieuws op een andere manier en dat is voor de echte heemkundige altijd leuk! De redactie wenst u opnieuw veel leesplezier!

De redactie.

De eerste Bouwverordening van de gemeente Rosmalen (1905)

Michiel van Heumen

Deel 2 (slot)

De Woningwet van 1901 verplichtte de gemeenten een bouwverordening te maken. Hoe in Rosmalen in 1905, na enkele jaren denken en doen, zo'n verordening tot stand kwam, valt na te lezen in het eerste deel van dit artikel. Daarin werd ook een begin gemaakt met de publicatie van de tekst van de Rosmalense bouwverordening, hier volgt het tweede en laatste gedeelte.

HOOFDSTUK II.

Voorschriften voor het geheel of voor een gedeelte vernieuwen van gebouwen.

ART. 43.

De artikelen 1, 2, 4, 6 en de artikelen 7 tot en met 42 zijn van toepassing bij het geheel of voor een gedeelte vernieuwen van gebouwen.

Burgemeester en Wethouders kunnen in overleg met de Gezondheids Commissie Zetel Boxtel in elk bijzonder geval vrijstelling verlenen van het voldoen aan een of meer dezer voorschriften. In dit geval gelden de door hen te stellen eisen.

ART. 44.

Ten aanzien van de vernieuwing van een gedeelte van een gebouw zijn alleen die voorschriften van toepassing, die met het vernieuwen gedeelte verband houden.

HOOFDSTUK III.

Voorschriften voor het als woning in gebruik nemen van gebouwen of gedeelten van gebouwen.

ART. 45.

Een gebouw of gedeelte van een gebouw, laatstelijk niet als woning gebezigd mag alleen dan als woning in gebruik worden genomen, wanneer voldaan is aan de voorschriften der artikelen 1, 2, 4 en 6 en der artikelen 7 tot en met 42 of aan de door Burgemeester en Wethouders overeenkomstig de artt. 1, 6, 8, 22, 27, 33, 39 en 40, gestelde eisen.

Burgemeester en Wethouders kunnen in overleg met de Gezondheids Commissie Zetel Boxtel in elk bijzonder geval vrijstelling verlenen van het voldoen aan een of meer dezer voorschriften. In dit geval gelden de door hen te stellen eisen.

Het splitsen van de als woning gebruikte ruimte van een

gebouw in meer woningen dan tot dusverre bestonden, wordt beschouwd als het tot woning in gebruik nemen van een gebouw, of gedeelte van een gebouw laatstelijk niet als woning gebezigd.

ART. 46.

Het is verboden een nieuw gebouw of grootendeels vernieuwd gebouw te bewonen of ter bewoning in gebruik te geven, binnen drie maanden, nadat alle binnen- en buitenmuren tot volle hoogte zijn opgetrokken en het behoorlijk onder dak is gebracht.

De termijn van drie maanden neemt een aanvang met den dag der schriftelijke kennisgeving aan Burgemeester en Wethouders dat het gebouw zoover voltooid is.

Burgemeester en Wethouders kunnen van het verbod van dit artikel, in bijzonder gevallen ontheffing verleen.

Burgemeester en Wethouders beoordeelen of een gebouw "grootendeels" wordt vernieuwd.

HOOFDSTUK IV.

Voorschriften voor op het tijdstip van het in werking treden van deze verordening bestaande woningen.

AFDEELING I.

Privaten.

ART. 47.

De privaten, niet ingericht overeenkomstig art. 19 dezer verordening, moeten worden vervangen door privaten, beantwoordend aan genoemd artikel.

AFDEELING II.

Beschikbaarheid van drinkwater.

ART. 48.

Elke woning moet voorzien zijn van een middel van watervoorziening dat beantwoordt aan de in art. 20 dezer verordening gestelde voorschriften.

AFDEELING III.

Voorkoming van brandgevaar.

ART. 49.

De gevels, wanden en daken zullen op den tegenwoordigen voet mogen blijven bestaan.

Wanneer echter bij vernieuwing of herstel derzelve, uit het oogpunt eener goede en geregelde bouworde, of ter wering van brandgevaar, bij Burgemeester en Wethouders daartegen bezwaren bestaan, geven zij daarvan schriftelijk kennis aan den eigenaar of beheerder, in welk geval de uitvoering niet zal mogen plaats hebben.

Bij vergrooting van een gebouw, door bijbouwing of gedeeltelijke vernieuwing, mag in geen geval afgeweken worden van de bepalingen van artikel 22.

ART. 50.

Ovens en alle andere stookplaatsen, die blijken geen genoegzamen waarborg tegen brand op te leveren, worden door den eigenaar of beheerder, op schriftelijken last van Burgemeester en Wethouders, binnen tien dagen veranderd overeenkomstig de bepalingen van artikel 22.

ART. 51.

Schoorsteenen of stookplaatsen, niet aangelegd overeenkomstig artikel 23, worden, indien Burgemeester en Wethouders dit noodig oordeelen, op hunnen schriftelijken last binnen tien dagen afgebroken.

ART. 52.

Schoorsteenen niet overeenkomstig de bepaling van artikel 38 ingericht zijnde, kunnen blijven bestaan, tenzij daartegen bij Burgemeester en Wethouders bezwaar bestaat, in welk geval de eigenaar of beheerder daarin zal moeten voorzien, overeenkomstig het bepaalde onder letter *a* of *b* van dat artikel.

ART. 53.

Het is verboden:

1° Houten kappen, aan de binnenzijde niet bekleed met ijzer of zink, op schoorsteenen, en houten balken, binten of ribben in schoorsteenen te hebben;

2° Pijpen van kachels, fornuizen of andere vuurtoestellen te leiden naar buiten:

a. door muren, daken of ramen van gebouwen, gedekt met riet stroo of andere brandbare stof;

b. door zolder of beschotten van hout of andere brandbare stof, tenzij die brandbare stof op eenen afstand van ten minste vijf centimeters van alle zijden der pijp verwijderd

zij, en de opening met eene ijzeren bus of andere onbrandbare stof worde aangevuld.

AFDEELING IV.

Voorkomen van vochtigheid.

ART. 54.

Waar de vloeren van bestaande woningen merkbare sporen van vochtigheid vertoonen, of waar door de vloeren uit den grond schadelijke gassen of dampen opstijgen, moeten zij worden vervangen door geen vocht gassen of dampen doorlatende vloeren.

Burgemeester en Wethouders kunnen, ten opzichte van de maatregelen ter voorkoming van vochtigheid in bestaande woningen in elk bijzonder geval andere eischen vaststellen.

ART. 55.

Waar de daken of muren van bestaande woningen water, wind of sneeuw doorlaten, zal op schriftelijken last van Burgemeester en Wethouders de noodige verbetering behooren te worden aangebracht, binnen de door hen te bepalen tijd.

AFDEELING V.

Hechtheid van fundamente, muren, vloeren, trappen, zolderingen en dak.

ART. 56.

De fundamente, muren, vloeren, trappen zolderingen en daken van bestaande woningen moeten zich in zoodanige staat bevinden, dat zij noch voor de bewoners, noch voor de omgeving hetzij door bouwvalligheid hetzij door de slechte hoedanigheid van de gebruikte materialen, hetzij anderszins, gevaar kunnen opleveren voor het leven of de gezondheid.

AFDEELING VI.

Verwijdering van water en vuil.

ART. 57.

Elke woning moet beantwoorden aan de in de artt. 39, 40 en 41 dezer verordening gestelde voorschriften of aan de eischen, die Burgemeester en Wethouders ten opzichte de in de artt. 39 en 40 genoemde onderwerpen, mochten stellen.

AFDEELING VII.

Toevoer van licht en lucht.

ART. 58.

Elk woonvertrek moet voorzien zijn van één of meer lichtramen die te zamen eene oppervlakte hebben van ten minste $\frac{1}{10}$ der oppervlakte van den vloer.

Het in het vorig lid bepaalde geldt, indien in woningen met meer dan een vertrek één woonvertrek aan de daar gestelde eischen voldoet, niet voor de verdere vertrekken, mits deze gemeenschap hebben met de buitenlucht door een koker of rooster van minstens $\frac{1}{15}$ der oppervlakte van den vloer.

De in het eerste lid bedoelde lichtramen, of althans een gedeelte daarvan, moeten zoodanig geopend kunnen worden, dat de opening ten minste $\frac{1}{4}$ der raamoppervlakte bedraagt.

HOOFDSTUK V.

Voorschriften nopens behoorlijke bewoning.

ART. 59.

Indien een woning besmet is met ongedierte gelasten Burgemeester en Wethouders den eigenaar, hoofdbewoner of hem, die tot het aanbrengen van verbeteringen bevoegd is, om, binnen een door hen te bepalen tijd, het huis te doen zuiveren.

ART. 60.

De bewoning van eene woning, waarvan de inhoud der woonvertrekken na aftrek van alle betimmeringen minder dan $100 M^3$. bedraagt, is verboden, indien niet voor elk lid van het gezin aanwezig is eene inhoudsruimte van ten minste $10 M^3$. Twee kinderen beneden 8 jaar worden gerekend voor één persoon.

ART. 61.

De woningen moeten te allen tijde behoorlijk rein worden gehouden. Indien eene woning onrein wordt bevonden, wordt de hoofdbewoner door Burgemeester en Wethouders gelast om ze binnen een door hen te bepalen tijd, te reinigen of te doen reinigen naar den eisch van het werk.

Vergunningen door Burgemeester en Wethouders te verleen.

ART. 62.

Om de vergunning bedoeld in art. 5, eerste lid, sub *a* der Woningwet te verkrijgen, moet het daartoe strekkend verzoek schriftelijk bij Burgemeester en Wethouders worden ingediend. Het verzoekschrift moet inhouden eene opgave van den aard van het werk en van de bestemming van het gebouw.

Bij dit verzoekschrift moeten in dubbel worden overgelegd de ter beoordeeling noodige plannen en teekeningen, bewerkt op eene schaal van ten minste 1 op 100 voor de plattegronden en van ten minste 1 op 50 voor de doorsneden.

De teekeningen zullen aangeven:

- a. de nauwkeurige aanduiding der plaats, waar gebouwd wordt, met vermelding der kadastrale sectie en nummers;
- b. de oppervlakte van elke woning binnen de omtrekmuur;
- c. het hoogstepeil van den vloer der benedenwoonvertrekken en de hoogte van de verdiepingen;
- d. het aantal vertrekken;
- e. de afmetingen der ter bewoning in te richten vertrekken en van trappen en portalen;
- f. de afmetingen en inrichting der privaten;
- g. de toegangswegen naar buiten en de grootte daarvan;
- h. de middelen tot watervoorziening;
- i. de inrichting der fundeering;
- j. de dikte der muren;
- k. de afmeting en onderlingen afstand der binten en van de verankering;
- l. de constructie van het gebouw;
- m. alles, wat op den afvoer van rook, water, faecaliën en vuil betrekking heeft, met beschrijving;
- n. alles, wat op den toevoer van licht en lucht betrekking heeft, met beschrijving.

Uit de teekeningen en uit eene bijgevoegde beschrijving moet verder blijken, uit welke materialen het gebouw in de onderdeelen zal worden samengesteld. Verder is de aanvrager verplicht alle stukken en teekeningen over te leggen, welke Burgemeester en Wethouders voor eene juiste beoordeeling der bouwplannen verlangen. Burgemeester en Wethouders kunnen van het in het 3^e en 4^e lid van dit artikel bepaalde hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk vrijstelling verleen.

De vergunning bedoeld in art. 5, eerste lid sub *b* der Woningwet, wordt verleend binnen twee maanden na de aanvraag, tenzij aan Burgemeester en Wethouders door een onderzoek is gebleken dat art. 45 niet is nageleefd.

Op ieder bouwwerk zal steeds een stel der door Burgemeester en Wethouders gewaarmerkte teekeningen en een duplicaat der vergunning voorhanden zijn, ter contrôle voor de daartoe bevoegde personen.

ART. 64.

Van elk besluit van Burgemeester en Wethouders, de in dit hoofdstuk geregelde onderwerpen betreffende, wordt aan den aanvrager der vergunning schriftelijk kennis gegeven.

HOOFDSTUK VII.

Beroep op den Raad.

ART. 65.

Van de besluiten van Burgemeester en Wethouders, waarbij eene vergunning bedoeld in art. 5 der Woningwet, hetzij voorwaardelijk is verleend, hetzij geweigerd, kan de aanvrager der vergunning binnen 30 dagen, nadat hem van het besluit is kennis gegeven bij den Raad in beroep komen.

ART. 66.

Van de besluiten van Burgemeester en Wethouders, waarbij zij, krachtens deze verordening, eischen met betrekking tot gebouwen vaststellen, kan degene, aan wien de eischen zijn gesteld, binnen 30 dagen, nadat hem van het besluit is kennis gegeven bij den Raad in beroep komen.

ART. 67.

Het beroep, in de vorige artikelen bedoeld, wordt ingesteld door een aan den Raad te richten verzoekschrift.

ART. 68.

De Raad neemt binnen één maand na het instellen van het beroep eene beslissing, doch kan deze eenmaal voor den tijd van één maand verdagen.

HOOFDSTUK VIII.

Wijze van plaatsing van het kenteeken als bedoeld bij art. 18 zevende lid der Woningwet.

ART. 69.

Het kenteeken, bedoeld bij art. 18 zevende lid der Woningwet, bestaat in een houten bord van 75 bij 40 c.M., wit geverfd, waarop de woorden "onbewoonbaar verklaarde woning" in zwarte letters zijn aangebracht. De letters zijn minstens 8 c.M. hoog en de dikke lijnen 1 c.M. breed.

ART. 70.

Dit kenteeken wordt bevestigd op een duidelijke zichtbare plaats nabij den hoofdingang der woning ter hoogte van circa 2 ½ M. boven den begangen grond.

HOOFDSTUK VIII.

Strafbepalingen.

ART. 71.

Overtreding van de artikelen 1 tot en met 44 of van eenige krachtens die artikelen gestelde voorwaarde of nadere eisch, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste 6 dagen of geldboete van hoogstens 25 gulden.

Als overtreders van de in de eerste alinea genoemde artikelen, zullen worden beschouwd, de eigenaars, vruchtgebruikers, beheerders of inwoners der gebouwen, alsmede de architecten, bouwmeesters, opzichters, aannemers en werkbazen, die eenige handeling in strijd met die artikelen hebben verricht of doen verrichten nagelaten of doen nalaten.

ART. 72.

Onverminderd het bepaalde in het tweede lid van art. 38 der Woningwet wordt hij, die een gebouw of gedeelte van een gebouw als woning in gebruik neemt of doet in gebruik nemen als verhuurder of gemachtigde van deze, in strijd met het bij de artt. 45 en 46 bepaalde, gestraft met hechtenis van ten hoogste zes dagen of geldboete van ten hoogste vijf en twintig gulden.

ART. 73.

Hij, die nalaat aan een last, hem krachtens de artikelen 59 of 61 gegeven, binnen den bij dien last gestelden termijn te

voldoen wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste twintig dagen of geldboete van ten hoogste honderd gulden.

ART. 74.

De eigenaar of beheerder van eene woning, wordt, indien hij niet zorg draagt, dat die woning blijft beantwoorden aan de voorschriften dezer verordening, gestraft met hechtenis van ten hoogste zes dagen of geldboete van ten hoogste vijf en twintig gulden.

Slotbepalingen.

ART. 75.

De gemeente veldwachters, de dienaren van politie en de verder door Burgemeester en Wethouders met de uitvoering dezer verordening belaste personen zijn bevoegd, met inachtneming der voorschriften van de Wet van 31 Augustus 1853 (*St.bl.* No. 83), tegen den wil van de bewoners alle gebouwen en alle, al dan niet afgesloten ruimten te allen tijde binnen te treden, ten einde voor de naleving dezer verordening te waken of tot hare uitvoering mede te werken.

ART. 76.

Woningen, waarvan de bouw op het tijdstip van het in werking treden van deze verordening was aangevangen, worden voor de toepassing van deze verordening beschouwd als op dit tijdstip bestaande woningen.

ART. 77.

Deze verordening treedt in werking op den achtsten dag na dien waarop zij is afgekondigd. Echter zullen de voorschriften van hoofdstuk IV buiten toepassing blijven tot 1 Januari 1907.

ROSMALEN, den Juni 1905.

DE GEMEENTERAAD VOORNOEMD,

De Voorzitter,

De Secretaris,

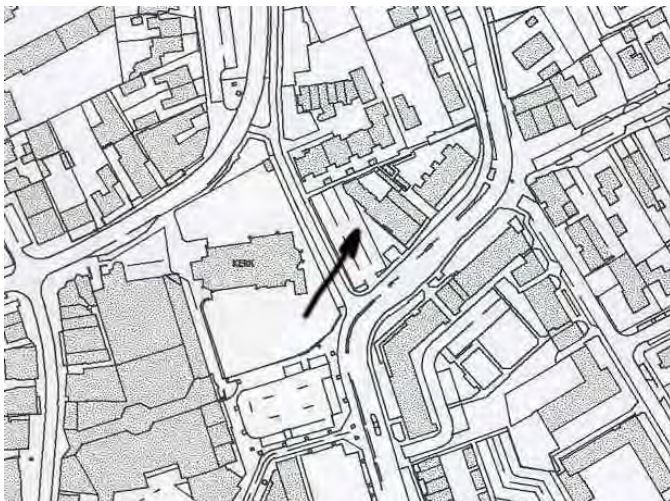
Opgravingen bij de Lambertuskerk

Gerrit Mol

Hoewel het allemaal wat stil geworden is rond de bouw van een eventueel nieuw parochiecentrum op de parkeerplaats naast de Lambertuskerk, heeft er in augustus 2010 op die plek toch een archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Als er ergens gebouwd gaat worden, schijnt dat tegenwoordig verplicht te zijn. Jammer dat onze heemkundekring geen Werkgroep Archeologie kent, althans niet actief. Die zou zeker actief betrokken geweest zijn bij dat onderzoek, zoals ze dat in het verleden waren bij de opgravingen rond klooster de Annenborch en, naar ik meen, ook bij de opgraving naast de plek waar ik het nu over heb.

Onlangs ontmoette ik toevallig Juliëtte de Winter, woonachtig in Rosmalen en archeoloog van beroep. Terloops vertelde zij me dat ze betrokken was geweest bij het archeologisch onderzoek aan de Rodenborchweg en dat zij me aan het verslag van die opgraving kon helpen. Een aanbod waarvan ik gretig gebruik maakte, nadat ik er overigens mijn verwondering over had uitgesproken dat zo'n rapportage niet eerder in de openbaarheid gekomen was.

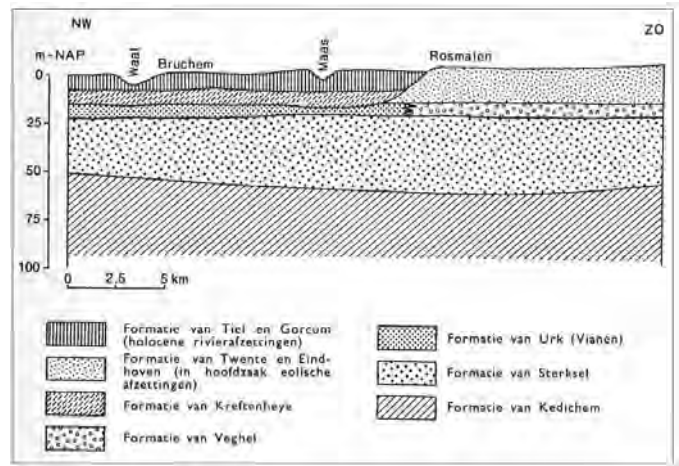
Het rapport (verschenen in september 2011) is gemaakt

Parkeerterrein aan de voormalige dokterspraktijk

door BAAC, onderzoeks- en adviesbureau voor Bouw-historie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie, in opdracht van het parochiebestuur. Het parochiebestuur, bij monde van Jan Jansen, gaf toestemming om dit rapport te gebruiken voor dit artikel.

De reden tot het archeologisch onderzoek is gelegen in de angst dat de (toen nog) geplande nieuwbouw op de locatie eventuele archeologische resten zou verstoren. Mocht er aanleiding toe zijn, dan kan de gemeente als bevoegde overheid later opdracht geven voor vervolgonderzoek. Het aangrenzende terrein is al in 1999 opgegraven. Toen zijn sporen uit drie verschillende periodes aangetroffen: paalsporen en een waterput uit de ijzertijd (meer dan 2000 jaar geleden was er dus hier al menselijke bewoning!), waterputten en ploegsporen uit de negende tot veertiende eeuw en kuilen en greppels uit de zeventiende tot negentiende eeuw. De verwachtingen voor de parkeerplaats waren dus hooggespannen.

Het projectteam van BAAC – zo blijkt ook verderop in het rapport- hoopte op een bijzonder rijke oogst aan vondsten op het terrein aan de Rodenborchweg. Er wordt gewezen op de vastgestelde aanwezigheid van bewoning uit de ijzertijd en middeleeuwen aan Schoolstraat en Dorpsstraat en Rodenborchweg. De landschappelijke en geologische ontwikkelingen,

waarover het een en ander in het rapport wordt toegelicht (zie hieronder), gecombineerd met het historische verhaal van onze dorpskern, geven een verklaring daarvoor.

Rosmalen bevindt zich op een langwerpige zone met diverse dekzandruggen en –welingen. Deze zone wordt ook wel de noordelijke dekzandrug genoemd en loopt grofweg van Oosterhout, via 's-Hertogenbosch naar Oss. Deze ruggen zijn ontstaan tijdens een koude, maar droge periode, zo'n tienduizend jaar geleden.

De grondsoort ter plekke is relatief arme zandgrond met een goede natuurlijke ontwateringstoestand. Daarom was er al vroeg sprake van landbouwgewassen. Om de bodemvruchtbaarheid en vochthuishouding te verbeteren is men vanaf de late middeleeuwen begonnen met het opbrengen van mest via het potstalsysteem. De mest bestond uit plaggen of bosstrooisel die in de stal werden gelegd om de uitwerpselen van het gestalde vee op te vangen. Deze 'mest' werd vervolgens op de akker gebracht. Op deze wijze kon een akkercomplex op zandgrond gedurende eeuwen jaarlijks opnieuw bebouwd worden zonder dat de bodem uitgeput raakte. We spreken in onze streek dan meestal van een bolle akker. Het zal duidelijk zijn dat door het ploegen en bemesten de oorspronkelijke structuur van de grond behoorlijk veranderd is ten opzichte van de omgeving. Het rapport geeft een nauwkeurige omschrijving van het ontstaan van die oorspronkelijke grondlagen, ontstaan in de ijstijd en daarna.

Wat iedereen kan zien, wordt in het rapport bevestigd: dit gebied ligt duidelijk hoger dan het omliggende gebied, in alle richtingen. Ook het opgravingsgebied moet op de genoemde dekzandrug hebben gelegen.

Archeologisch onderzoek aan zowel de nabijgelegen Schoolstraat, Dorpsstraat en de Rodenborchweg als aan het aangrenzend perceel, heeft aangetoond dat in de ijzertijd en Romeinse tijd al bewoning aanwezig was op de zandrug waarop Rosmalen zich bevindt. Waarschijnlijk was deze geconcentreerd ten noorden van het huidige dorp, op de overgang naar het rivierengebied. Door vernatting is de bewoning in de loop der tijd steeds hoger op de zandrug komen te liggen.

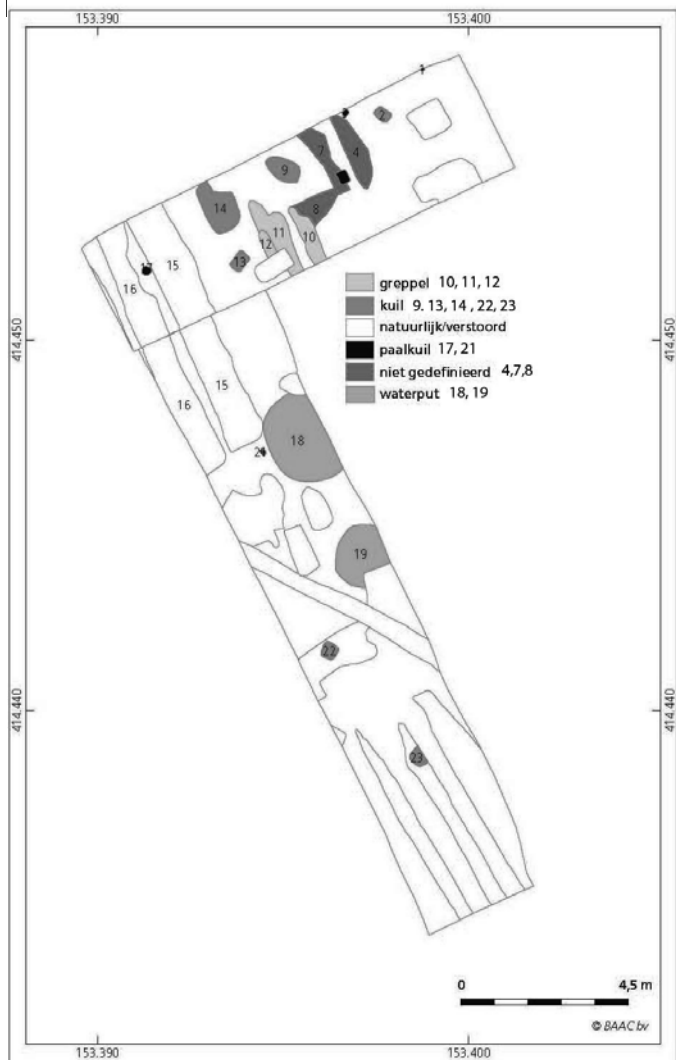
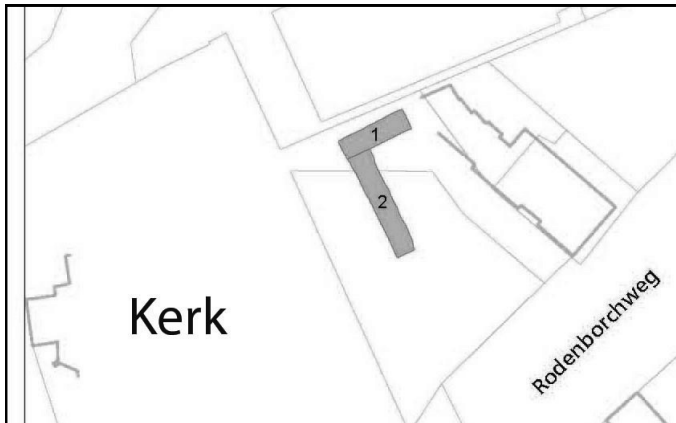
De naam Rosmalen komt voor het eerst voor in een oorkonde uit 815 n. Chr., waarin ook Engelen, Empel en Orthen worden genoemd. Vanaf die periode is er in ieder geval sprake van continue bewoning ter plaatse van de huidige dorpskern.

Ten noorden van de dorpskern bevond zich rond 1400 een klein kasteeltje, de Rodenborch, dat vermoedelijk gebouwd is door Hendrick Dickbier. Aan het eind van de vijftiende eeuw werd het omgevormd tot een Augustinessenklooster waarna het Sint Annaborch of Annenborch werd genoemd. De oudste vermelding dateert uit 1485. Ten gevolge van het oorlogsgeweld van de tachtigjarige oorlog werd het klooster in 1574 verlaten.

De kloosterzusters vestigden zich daarna in de Verwerstraat in 's-Hertogenbosch. In 1986 zijn delen van het complex archeologisch onderzocht waarbij onder meer een omgrachting werd aangetroffen waaruit veel vondstmateriaal werd geborgen. Het centrale deel van het kloostercomplex bevond zich ter plaatse van de nog steeds aanwezige lindeboom.

Op een historische kaart van 1832 is het onderzochte gebied als onbebouwd aangegeven. Het perceel (Kad. F354) was toen eigendom van Pieter Bekkers uit Rosmalen en het landgebruik is in het kadaster van 1832 aangegeven als bouwland (het rapport spreekt van tuin- of bouwland). Op de kaart van 1870 is er ter plekke bebouwing te zien. Deze situatie blijft constant tot 1907. Op de kaart van 1928 is er geen bebouwing op de kaart aangegeven. Op de kaart van 1956 is er wederom bebouwing in de vorm van een school. Dat moet dus de jongensschool zijn, met bijgebouwen. Op de kaart van 1978 en 1991 is het plangebied vervolgens weer als onbebouwd gekarteerd. We weten natuurlijk dat de jongensschool in die tijd (helaas) gesloopt is.

Op de Archeologische Verwachtingskaart van de gemeente 's-Hertogenbosch zijn in het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied zeer veel vondstmeldingen bekend. Bij het begin van het archeologisch onderzoek waren de verwachtingen dus hooggespannen. In de directe omgeving was immers bewoning uit de ijzertijd vastgesteld aan de Schoolstraat en Dorpsstraat en Rodenborchweg. Bewoning uit de vroege middeleeuwen is vastgesteld aan de Schoolstraat en Rodenborchweg. Bewoning uit de late middeleeuwen

Opgravingen in Beeld

is vastgesteld aan Schoolstraat en hoek Dorpsstraat/ Nieuwstraat en Rodenborchweg.

Hoe ging men bij dit archeologisch onderzoek nu te werk?

Na het verwijderen van de moderne bestrating zijn in het noordwesten van het plangebied twee haaks op elkaar staande proefsleuven aangelegd. Die werkplekken sluiten op elkaar aan in een L-vorm en hebben een omvang van 3,5 bij 10 meter en 3,5 bij 17 meter. In totaal is hierdoor circa 48% van het bouwblok onderzocht. De ontstane werkputten zijn machinaal laagsgewijs verdiept tot circa 0,9 meter onder het maaiveld. Het opgravingsvlak is gefotografeerd, getekend (schaal 1:20), ingemeten en met een metaaldetector afgezocht. Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. De opgravingsdocumentatie bevindt zich momenteel bij de BAAC-vestiging te 's-Hertogenbosch. Te zijner tijd zal dit worden overgedragen aan het gemeentelijk Depot BAM (de afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten van de gemeente 's-Hertogenbosch, die haar kantoren en depot heeft in de voormalige Sint Jacobskerk in de Bethaniestraat).

Aan de hand van het aangetroffen vondstmateriaal kunnen de archeologische sporen in drie periodes worden ingedeeld: ijzertijd, de tiende tot en met de twaalf-

Kaart van 1832

de eeuw en de veertiende tot zeventiende eeuw. Het merendeel van het vondstmateriaal betreft aardewerk maar er is ook een fragment glas en twee brokjes tufsteen aangetroffen. Het glas is een fragment vensterglas dat zeer breed dateerbaar is van de achttiende tot in de twintigste eeuw. De twee brokjes tufsteen zijn ook lastig te dateren omdat het gebruik van deze steensoort in de omgeving van 's-Hertogenbosch tot in de middeleeuwen doorloopt en dus niet eindigt, zoals elders in Nederland, na de Romeinse periode. De nabijheid van de Lambertuskerk is een zeer wel mogelijke bron van dit al dan niet hergebruikte materiaal.

Er zijn op verschillende plekken vindplaatsen aangetroffen. Volgens het rapport is er echter weinig samenhang tussen de verschillende vindplaatsen. Doordat er recente verstoringen in de bodem plaatsvonden is die samenhang ook moeilijk terug te vinden. Waarschijnlijk is er wel verband tussen de sporen op deze plek en die op het perceel naast de parkeerplaats.

De vindplaats lijkt tussen de ijzertijd en volle middeleeuwen niet in gebruik te zijn geweest, hoewel er wel een fragment Romeinse aardewerk is aangetroffen. De eerstvolgende fase van gebruik zijn de volle middeleeuwen.

Hoe het land gebruikt is, heeft het projectteam niet kunnen vaststellen.

Een tweede breuk in de bewoning lijkt tussen de dertiende en veertiende eeuw te liggen. Hierna zijn er weer volop goed dateerbare greppels en kuilen aanwezig in het onderzoeksgebied. Door het ontbreken van gebruikssporen uit de tussenliggende fasen lijkt het waarschijnlijk dat het terrein toen braak heeft gelegen.

De resultaten van het huidig onderzoek komen grotendeels overeen met het onderzoek naar het aangrenzende perceel in 1999. Het vondstmateriaal en de sporencategorieën sluiten aan bij de eerdere bevindingen.

In het rapport wordt een bepaalde waardering toegekend aan de bevindingen. Die geven eigenlijk niets bijzonders aan. (Dat moet toch een teleurstelling zijn geweest voor het team van archeologen dat hiet heeft gegraven, veronderstel ik). Tot 90 centimeter onder de grond is er veel verstoord in de bodemlaag, door ploegen en andere grondwerkzaamheden. De vondsten zijn fragmentarisch en daardoor niet zo belangwekkend. Een uitzondering op die algemeen lage waardering vormen de twee gevonden waterputten, die uit de middeleeuwen zouden dateren. Op grond van die lage waardering zegt BAAC dat er op archeologische gronden geen bezwaar is tegen bebouwing van de parkeerplaats. Hopelijk komt er nog eens een overzichtstentoonstelling van deze opgravingswerkzaamheden, met daarin alles wat aangetroffen werd. Het gaat tenslotte over het hart van ons dorp!

Waterput F18

Rosmalen 1907

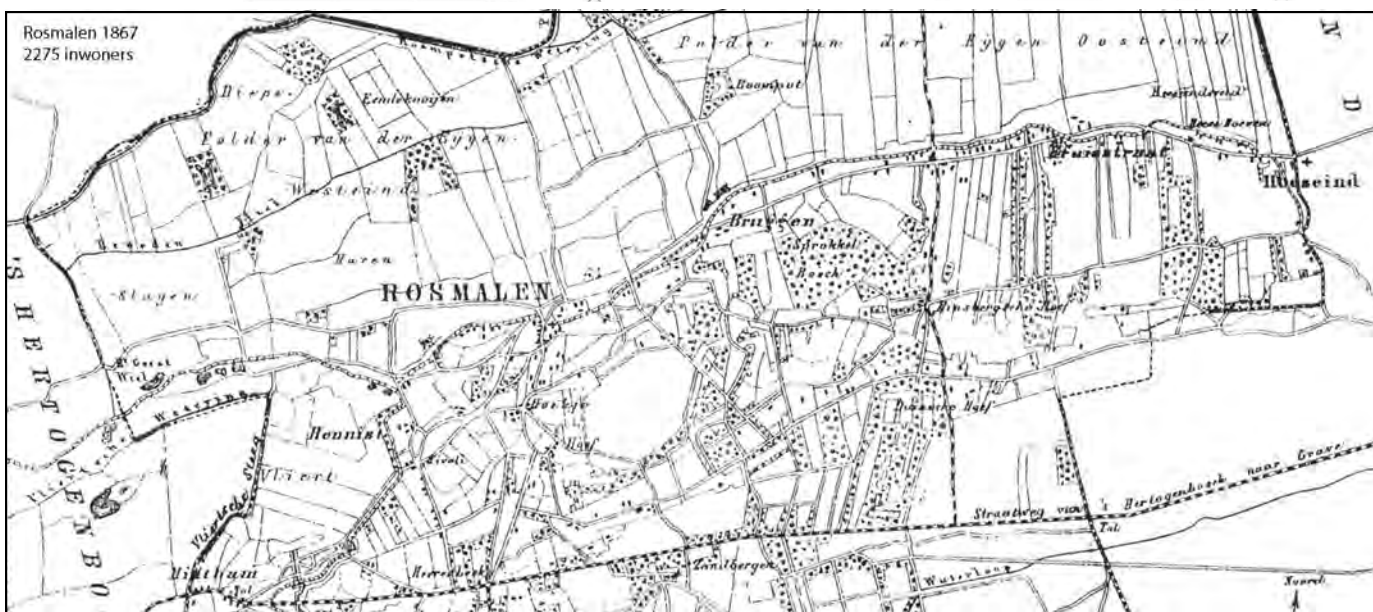
Rosmalen 1956

Rosmalen 1928

Rosmalen 1978

Rosmalen 1867
2275 inwoners

Rosmalen ca 1980

De families Van der Donk

Wil Smulders

Bij mijn pogingen de bijnamen van de vroegere bewoners van Rosmalen voor het nageslacht vast te leggen, kwam ik in contact met Dré van der Donk. Dré, nu woonachtig in Maren-Kessel, vertelde mij over de in Rosmalen veelvuldig voorkomende naam Van der Donk. Hierna volgt een weergave van het gesprek dat ik met hem gevoerd heb.

Herkomst

Eerst iets over de herkomst van de familienaam Van der Donk. Uit geschriften van de Romeinse geschiedschrijver Plinius uit het begin van de jaartelling, is bekend dat de vroegere bewoners van de Lage Landen voortdurend strijd geleverd hebben met het water. In Friesland en Groningen deden zij dat door het bouwen van terpen en wierden. Deze kunstmatig opgeworpen heuvels hadden vaak de grootte van een dorp. In de streken van de grote rivieren bouwden de mensen terpen ter grootte van een huis of een boerderij, zogeheten 'huis-of boerderijterpen', in deze streken 'donken' genoemd. Toen onze voorouders in 1811, bij de invoering van de Burgerlijke Stand, een vaste familienaam moesten kiezen, was het voor de hand liggend dat degenen die op zo'n donk woonden, familienamen kozen als Van der Donk / Van de Donk / Verdonk. Als je op de kaart van Nederland kijkt naar de plaatsen waar deze familienamen zoal voorkomen, dan zie je dat dit vooral het geval is in het gebied van de grote rivieren.

Van der Donk

Dré: In het vroegere Rosmalen woonden drie families die luisterden naar de naam Van der Donk. Het is opmerkelijk, maar deze families waren geen van alle met elkaar verwant.

De drie families Van der Donk onderscheidde men met de volgende bijnamen:

1. Blom; 2. Plientjes ; 3. Jórusse. De bijnamen 'De Kas'; 'Spoor' en 'D'n Bels' vielen allemaal onder de tak 'Jórusse'.

Blom

De bekendste 'Blom' was Wim Blom, de kapper. Hij heeft altijd gezegd dat de bijnaam 'Blom' afkomstig was van een grootmoeder die Blom geheten zou hebben. In de jaren voor de Tweede Wereldoorlog begon Wim zijn kapperszaak in een huisje op de hoek van de Dorpsstraat / Nieuwstraat. In de jaren vijftig bouwde hij op de hoek aan de overkant een nieuw pand.

Dré mag dan Rosmalen verlaten hebben, maar wat er in ons dorp verandert, ontgaat hem niet:

De beide panden waarin D'n Blom zijn kapperszaak had, zijn enkele jaren geleden afgebroken. Op de plaats van zijn eerste zaak is nu het appartementencomplex 'Torenzicht'; op de plaats van zijn tweede zaak is een appartementencomplex neergezet dat heel toepasselijk 'Blomstaete' heet.

Pietje Blom

Wim had een zus, Mevrouw van Nuland -Van der Donk. Zij werd 'Pietje Blom' genoemd. Pietje Blom is in het najaar van 1942 op jonge leeftijd overleden.

(Noot van W.S.: Voor zover mij bekend, woont één van de zonen van Pietje Blom thans in Eindhoven).

De drie kinderen van Wim Blom zijn allen in de voetsporen van hun vader getreden. Na het afbreken van het pand in de Dorpsstraat, hebben zij hun zaak voortgezet in het pand van Bloemboetiek 't Ven in de Ven-

Pietje Blom met Jantje. Beiden in 1942 overleden

straat. Hans en zijn zus Miet nemen de honneurs waar in de salon voor dames; Frans en zijn vrouw Tonnie staan in de salon voor heren.

Plientjes

Volgens Dré is de bijnaam 'Plientjes' afkomstig van een (over)grootmoeder die Pauline (op z'n Brabants 'Plientje') geheten zou hebben. De Plientjes waren bijna allemaal actief in de wereld van de bouw. De bekendste is wel Jan van der Donk, die een groot aannemersbedrijf had: Van der Donk-Heijmans. Zonen van Jan hebben dit bedrijf later voortgezet onder de naam 'Gebroeders Van der Donk'. Dit bedrijf is nu in Nuland.

(Noot van W.S.: Peter van der Donk, een van de directeuren van het bedrijf

Gebroeders Van der Donk, was in de jaren zestig van de vorige eeuw een van de beste wielrenners van Nederland. In 1969 behaalde hij het grootste aantal overwinningen in de zogeheten klassieke wegwedstrijden).

Bij mijn naspeuringen ontmoette ik twee nazaten van de tak Plientjes. Jan van der Donk, wonende in de Gastenberg, vertelde mij dat zijn bijnaam luidt 'Jan van Frans van Toon Plientjes'; zijn broer Gerrit (Cerberusstraat) wordt 'Gerrit van Frans van Toon Plientjes' genoemd. Volgens Dré is deze tak van Plientjes afkomstig uit de buurtschap Kruisstraat.

Jórusse

De bijnaam Jórusse is afkomstig van een zekere Jórus van der Donk, die in zijn tijd in en rond ons dorp een beroemdheid geweest moet zijn. De familie Jórusse is altijd een kinderrijke familie geweest. Zo had Janus Jórusse twaalf kinderen, zes jongens en zes meisjes.

Dré verhaalt verder over de familieleden Jórusse en weet heel wat bijzonderheden op te halen. Een van die jongens was de alom bekende Tieske Pothekke, die volgens D'n Blom op een zeer ludieke manier aan zijn bijnaam gekomen is.

Een andere jongen uit dat gezin was Driek Jórusse. Hij was getrouwd met Dien Cuijpers ('Spoor'). Driek en Dien woonden in een wachtershuisje dat ongeveer stond op de plaats waar het huidige station is. Driek en Dien werkten beiden bij de spoorwegen; Driek bij de Techni-

sche Dienst, Dien als wachteres van de overweg. De kinderen van Driek en Dien hadden twee bijnamen. Ze werden óf 'Jórusse' (naar de vader), óf 'Spoor' (naar de moeder) genoemd.

Dien van Driek Jorusse

Welke bijnaam er voor de leden van dit gezin gebruikt werd, het vormde voor de toenmalige inwoners van Rosmalen geen enkel probleem om te weten wie er bedoeld werd.

Jantje Jórusse, een van de leden van deze tak, had de bijnaam 'Jantje d'n Bels'. Hij kwam aan die bijnaam omdat hij vroeger veel in België gewerkt heeft. Omdat hij zo klein was, zeiden de mensen: "Het is krek een Belske". Hij woonde in een huisje op de plaats waar nu de Binckhorst is. Cor Swanenberg, die elke week in het huis-aan-huisblad De Rosbode in het Brabantse dialect leuke anekdotes beschrijft, heeft Jantje en zijn vrouw Bet vereeuwigd in een van zijn boeken over het vroegere Rosmalen.

De Kas

Dré: Jonnes van der Donk, mijn grootvader, werd 'Jonnes Jórusse' genoemd. Hij was gehuwd met Tonia (Tonna) van Alem, oftewel 'Tonia de Kas'. De herkomst van de bijnaam 'De Kas' heb ik nooit kunnen achterhalen. De kinderen uit dit gezin hadden ook twee bijnamen; 'Jórusse' (naar de vader) of 'De Kas' (naar de moeder). Mijn vader, Jan Jórusse oftewel Jan de Kas, is bijna veertig jaar verbonden geweest aan de Rosmalense toneelgroep 'Samenleving'. Mijn vader was mijn

Jonnes Jorusse en Tonia de Kas, de grootouders van Dre van der Donk

grote voorbeeld. Toen ik nog een kleine jongen was, luisterde ik bij het instuderen van de rollen intensief mee. Op d'n duur kende ik de rollen net zo goed als mijn vader ze kende. Mijn ambitie was ooit bij het toneel te gaan. Het is er nooit van gekomen, want mijn vader verbood het. 'Word nooit toneelspeler', zei hij altijd, 'want het, is klink en klink kloaren erremoei'. In plaats van toneelspeler, werd ik bij de Firma Heijmans machinist in de wegebouw. Later heb ik veel vakbondswerk gedaan voor FNV Bouw.

Nu ik gepensioneerd ben, doe ik veel aan muziek. Ik speel accordeon en zing bij het HEVO-koor. Daarnaast werk ik mee aan het radioprogramma 'Een lutske Brabants', een programma over het Brabantse dialect.

g

Brandglas op Brabant

Harry Coppens

Bij toeval ben ik in bezit gekomen van een bundel gedichten van Pater Ivo van Dinther, uitgegeven Juli 1993 t.g.v. 50 jaar Priester. Al zijn gedichten zijn zonder meer een loflied op den Brabander van weleer en voor velen nog steeds van toepassing op d'n dag van vandaag. Veel van deze gedichten geven een beschrijving van de Brabantse mens uit die jaren die we nog duidelijk voor de geest kunnen halen. De tijden zijn dan wel zeer verschillend van de huidige tijd, maar de door hem beschreven Brabantse mens leeft nog steeds.

Van Brabant en niet geven
Aan God gebuur en haard
Ons hart ons lied ons leven
Zijn wij dit land niet waard.

Het strijdlid onzer steden
Van "Were di" en trouw
Van eeuwen smeekebeden
Bij Brabants Lieve Vrouw.

Het kruisbeeld langs de wegen
Tot troost in leed en nood
Zoveel aan zorg en zegen
Rondom ons dagelijks brood.

Niet waard dit goed te delen
Reeds menig gild ging heen
Gelijk op de kastelen
Het leven zelf verdween.

En wij gaan Brabant veilen
Verliezen ons lief land
Den leeuw met vlam en pijlen
Tot schennis scha en schand.

Ik denk aan Breughels Babel
Hooghartigheid ontkracht-
Herinner u den adel
Door Brabant voortgebracht.

Zie vreemde vlegels dorsen
Het koren van uw veld
Gij moogt de zakken torsen
En snakken naar het geld.

Een nieuwe geest gaat dagen
Geloof en vroomheid kwijnt
Wat wij als waarheid dragen
Ras raakt dit al ten eind.

Doch dit bezit verloren
Het hart niet onverveerd
Hoe komt dit volk herboren
En Gode toegekeerd.

De leeuw hij schudt zijn manen
Zijn tong hangt uit zijn mond
Uw vuisten op de vanen
Uw voeten op de grond.

Hoor Genoveva klagen
Wie hoedt mijn arme kind
Wel bloedig zijn de dagen
Waar onrecht overwint.

Sint Oda kwam gevaren
Wijdhenen hier vandaan
Zij hoort een vreemde mare
Haar ogen opengaan.

Wat reinheid ooit bereidde
Aan offers en aan leed
Ons Heer bleef aan hun zijde
Geen die hun reinheid treedt.

Het kostbaar Bloed des Heren
Riep ons op pelgrimstocht
Sint Willibrord zij ere
Zo zijn we vrijgekocht

Dit erfdeel moet ons blijven
Gij die gezworen hebt
Komt kerels rek uw lijven
Als straks de noodklok klept.

Een leger trekt ten strijde
De jongsten treden aan
Zo ging het alle tijden
Zo zal het altijd gaan

Die jong zijt vol vertrouwen
In toekomstdromen leeft
Hergeef aan Brabants gouwen
Wat Brabant nodig heeft.

Standvastigheid van leven
Een volk dat werken wil
Waar weinig wordt gegeven
Daar staan de wijzers stil.

Een fier besef van zeden
Van eigen stijl en aard
Dat wie dit land betreden
Zijn leven blij bewaart

Mag Brabo hier vervagen
Sint Geertrui onvereerd
Jong Brabant ken uw sagen
Zo gij ten strijde keert.

Het brandglas in uw handen
De zon zij u gezind
En langs de korenlanden
Daar loopt een zingend kind

Een lied van trouw en feilen
Schoon wie zijn land bezingt
Wee wie de koningspijlen
Uit heem en hart verdringt.

Ons Brabants schoon verleden
Van kathedraal en kruis
Van martelaars die streden
Voor Brabants Hertogshuis.

Mocht onze jeugd hier falen
Op ander goed gesteld
Reveille door de dalen
Dat Brabant op hen telt.

Wij kunnen niet lijden
Van "Were di" treedt aan
Met edel hart ten strijde
Zult gij de vijand slaan.

De vijand van ons vader
Ons Moeder en ons Heer
De noodklok roept ons nader
Te vechten als weleer.

Zijn wij geen volk van helden
Waar Gedeon ons riep
Zich als soldaat te melden
Gods Recht en Rijk verliep.

Gedenk uw groots verleden
Nog staan de torens hoog
En vindt dit volk zijn vrede
In eenvoud en geloof.

De tijd dringt ons tesamen
Niet langer laf terzij
De leeuw hij schudt zijn manen
Kom schaart u in de rij

Met moed als man begonnen
Prins Jezus zij uw vaan
De vijand overwonnen
Zal Moeder bij uw staan.

Zij kent uw aller zorgen
In Brabants hart ten toon
Zij zal uw blijdschap borgen
Als Moeder van Gods zoon

Waar immers heeft Haar luister
Een volk zo rijk bedacht
Die ons in druk en luister
Steeds weer vertroosting bracht.

Aan ons die Brabant minnen
Als Hertog Jan weleer
Voor Brabants Hertoginne
Met rein blazoen te weer.

Zo zal ons Brabant groeien
Naar blij en beter tij
Waar werk en liefde bloeien
Daar vecht een volk zich vrij.

Daar zullen torens rijzen
Rond berk en beemd en brem
En die van buiten wijzen
Op Brabants eigen stem.

Gij die de toekomst bekent
Die Brabant ons behoudt
Weet dat men op u rekt
En Brabant op u bouwt

DE EEN Z'N DOOD....

Bij de opheffing van het postkantoor Rosmalen

Huber van Werkhoven

Er hing een bijzondere stemming in het Rosmalense postkantoor aan de Schoolstraat op vrijdag 18 september (2009). Die dag sloot het definitief de deuren.

De vaste medewerkers, die nu naar verschillende plaatsen uitzwermen, bedankten hun 'lieve klanten voor hun vertrouwen, gezelligheid en medeleven'.

Op de balie hadden ze schalen met bonbons klaargelegd voor die klanten. Andersom kwamen veel mensen hen bedanken. Ze brachten bloemen, gebak en wijn. Hartverwarmend. En dat mocht ook wel. Want in het kale, al bijna lege gebouw heerste een grafstemming, terwijl het voorheen voor het hechte team voelde als een tweede huiskamer.

Afb. 1: Ze laten zich niet uit het veld slaan! Van links naar rechts: Sjeff van Overbeek, Yvonne Vrouwenvelder, Harrie van der Meijden, Sabine van Nistelrooy, Dorin Heizman en Miranda Marinussen. Echte PTT-ers van het oude slag, die indertijd een interne bedrijfsopleiding kregen van negen maanden voor ze echt konden beginnen. Voorlopig gaan zij ieder nog naar een ander postkantoor. Wanneer die in 2012 alle zijn opgeheven volgt ontslag, met de VUT of met een afvloeiingsregeling.

Afb. 2: de laatste dag.

Deze sluiting is onderdeel van de grote operatie waarmee TNT Post alle postkantoren met een eigen pand ('eigen vestigingen' in het postjargon) opheft. In plaats daarvan worden op strategische plaatsen 'inwonende' postvestigingen geopend, veelal op plekken waar winkeland

publiek is te vinden. TNT Post brengt dat met positieve marketing-tekst onder de aandacht: 'Ze breidt haar dienstverlening uit met de opening van extra postkantoren in winkels. Klanten willen immers hun postzaken liever doen waar en wanneer hun dat het beste uitkomt.'

Afb. 3: Het laatste echte postkantoor van Rosmalen lag pal tegenover de dorpskerk.

De verkoop van de dure grond en panden, meestal gelegen midden in het centrum van steden en dorpen, zal TNT Post geen windeieren leggen. De formule van de nieuwe postkantoren' (zo heten voortaan de vestigingen die voorheen golden als 'servicepunt')

lijkt op die van de vroegere postagentschappen.

Het werk wordt gedaan door een winkelier en zijn personeel en het wordt betaald per verrichte handeling. Tegenwoordig heet zo iets een win-win-situatie: TNT is van zijn dure panden en personeel af en de winkelier geniet extra inkomsten en vangt, zo hoopt hij, extra klanten.

Je kunt er echter voor minder zaken terecht dan in het verleden bij een postagentschap. Voor geldzaken moet je namelijk naar een bankgebouw van ING. Voor rijbewijzen e.d. kun je slechts in enkele van de 'postkantoren' worden geholpen.

In oktober komt 's-Hertogenbosch aan de beurt; in november volgt Vught.

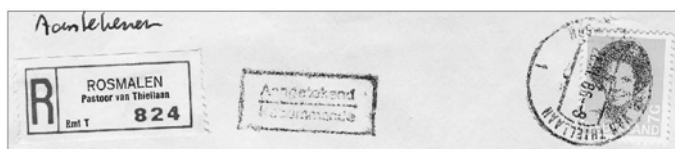
Enige nostalgie is hier dus wel op zijn plaats. De nog aanwijsbare historie van de post in Rosmalen, toendertijd een klein boerendorp, begint in 1852 met de vestiging van een bestelhuis met brievenbus. Drie jaar later werden de diensten uitgebreid. Het bestelhuis werd hulppostkantoor. Het viel onder het ressort 's-Hertogenbosch en ontving een langstempel met de naam 'Rosmalen'. In 1885 volgde het kleinrond datumstempel. Het grootrondstempel werd overgeslagen. In 1909 volgde meteen een langebalkstempel het kleinrond op. Dat werd gebruikt tot 1963. In 1960 verstrekte de PTT een open balk 'Numerofa'-stempel.

Afb. 4: Enkele opeenvolgende stempels van Rosmalen.

Het kantoor kreeg intussen de status van postkantoor.

O.a. in Hintham aan de Pastoor van Thiellaan kreeg het een bijkantoor en aan de Molenhoekpassage een agentschap. Aan het Rosmalense Westeind verrees een Business Point.

Afb. 5: Aangetekende brief verzonden vanuit het bijkantoor Pastoor van Thiellaan.

Afb. 6: In dit pand, villa Vreeburg, aan de Burg. Wolterstraat was rond 1900 het postkantoor gevestigd.

A.A. Wolters was kantoorhouder. Het pand staat te koop.

Afb. 7: Toontje Hermens, de smid, beheerde in dit huis aan de Dorpsstraat van 1912 tot 1921 het Rosmalens

postkantoor. Uiterst rechts is de ingemetselde stenen postbus te zien. In het pand was later de ABN-Amrobank gevestigd. Het is afgebroken in de jaren 70.

Afb. 8: Jan Wijs hield in zijn woning aan de Stationsstraat kantoor van 1951 tot 1972. De postkantoorhouder moest in die tijd zelf voor woning en kantoor zorgen.

Afb. 9: De blonde jongedame in Super de Boer-kleding vertelde trots dat haar grootvader nog had gewerkt in het postkantoor aan de Stationsstraat. Haar opleiding was niet een kwestie van maanden geweest, maar van uren. Het computerscherm vertelt haar steeds het hoe en wat. De dame links van haar is een ervaren kracht. Zij hield de eerste dagen een oogje in het zeil.

Afb. 10: Benno van Sleeuwen beheert de Primera winkel aan de Driesprong. Hij had helemaal geen opleiding nodig, want hij had vroeger al lang de kunst afgekeken van zijn vader die het postagentschap runde aan de Bossche Zuiderpassage.

Afb. 11: De dames van Albert Heijn in de Grootie Wielen voelden zich enigszins overvallen. Het stempel was nauwelijks uitgekapt en daar stond al zo'n rare filatelist met een moeilijke vraag. 'Mag dat stempelen zo maar?' Ja, het mocht.

TNT Postkantoren Rosmalen		post- en pakzwaags	versturen brieven en pakzwaags binnen en buitenland	postje brieven (2,50 stuks)	kentekenregistratie	strijpkaarten en/of abonnementen	cadeaubonnen en betaald
1	Super de Boer Passage Vreeburg 10-20 5241 EJ Rosmalen	nieuw	✓	✓	✓	✓	✓
2	Primera Benno van Sleeuwen De Driesprong 19 5241 TJ Rosmalen	nieuw	✓	✓	X	X	✓
3	Albert Heijn Grootie Wielenlaan 385 5247 JC Rosmalen	nieuw	✓	✓	X	X	✓
4	Henk van der Doelen Drogisterijen Molenhoekpassage 8 5242 CZ Rosmalen		✓	✓	X	X	✓
5	TNT Post Business Point Westend II 5245 NL Rosmalen	zakelijke klanten	✓	✓	✓	X	X

Afb. 12: Door middel van een huis-aan-huis verspreide brochure liet TNT Post de Rosmalenaars weten voor welke diensten ze terecht kunnen in welke van de vijf vestigingen. Voor wie snel bij een van de kantoren langs kwam lag bovendien een 'leuk cadeautje' klaar.

Na het verkrijgen van het laatste-dag-stempel lag het voor de hand ook te gaan vragen om de eerste-dag-stempels van de drie nieuwe kantoren die de opengevallen plaats gingen innemen. Ik was er steeds tamelijk vroeg bij. Zo werden het de allereerste afdrucken van de splinternieuwe stempels.

Rectificatie:

In de Rosmalla van Maart 2013 is een zin weggefallen bij het artikel over de familie Wijs op pag 19. Deze zin was:

Zij vertelde mij trots dat haar grootvader nog had gewerkt in het postkantoor aan de Stationsstraat. De foto die ik heb gemaakt van het tafereeltje (afb. 10) liet ik bij mijn bezoek zien aan Han Wijs: 'Dat is inderdaad mijn dochter Eva!'

Rusmollese Portretten (16) - Piet Heijmans

Redactie

In de negentiger jaren werd een groot aantal Rosmalenaren geïnterviewd voor een van de Rosmalense weekbladen. Met toestemming van de schrijvers van toen heeft Rosmalla een aantal van deze gesprekken opnieuw gepubliceerd. Ze geven een prachtig beeld van het leven in Rosmalen in de tweede helft van de twintigste eeuw.

Vandaag zijn we te gast bij Piet Heijmans in de Papaverstraat.

Piet is op 3 mei 1944 geboren in de Dorpsstraat in het pand waar tegenwoordig de kousenwinkel van Willy Hollander is gevestigd.

Omdat dit huis tijdens de oorlog werd gebombardeerd is Piet daarna, tot zijn twaalfde, opgegroeid op de

lokatie waar nu Café September is gevestigd.

De rest van zijn jeugd bracht Piet door in de Kattenbosch, in het gedeelte dat momenteel Burgemeester Nieuwenhuijzenstraat wordt genoemd.

De schooltijd

“Gerrit van den Berg, de kolenboer aan de overkant van de weg in de Dorpsstraat was mijn grote held”, vertelt Piet.

Zoals hij, zwart van het stof, de zware zakken met kolen sjouwde en met een krachtige haal die grote Ford vrachtwagen met gespaakte wielen aanzwengelde; dat maakte grote indruk op hem.

Het was fantastisch om tussen die kolen te spelen en er bovenop te ravotten samen met Nico van de Wetering.

Zelfs op de bewaarschool werd al gespijbelde want het was beter toeven tussen de kolen van Gerrit van den

Berg dan in het kolenhok van de Zusters van Liefde.

“Stukken van de Duvel” noemt Piet ze veelbetekenend. Van zijn oudere zus Riet leert hij op een regenachtige middag hoe je muizentrapjes moet vouwen. Als hij op de bewaarschool dezelfde kleurige blaadjes krijgt voorgeschoteld begint Piet direct ijverig muizentrapjes te produceren.

Als de non uiteindelijk de blaadjes heeft uitgedeeld aan zo'n veertig klasgenootjes is Piet al lang en breed klaar met zijn muizentrapjes.

Als beloning wordt hij de hele voormiddag opgesloten in het donkere kolenhok bij de school. En waarom.....? Piet had moeten wachten tot de non het startsein had gegeven en brutaliteit en ongehoorzaamheid werden onverbiddelijk bestraft.

Ook in vorige interviews kwam de rol van de nonnen in het onderwijs van destijds op een negatieve manier naar voren, maar er waren ook lieve zusters.

En..... er waren ook ondeugende leerlingen. “Een ervan was m'n vriend Theo van der Plas” gaat Piet verder. “Theo ging in alle vroegte naar de kerk om aflaten te verdienen, maar voordat ie op z'n blote knietjes in de kerkbank zat had hij al 'n ruit bij Lutkie ingegooid omdat hij probeerde de tamme kastanjes uit de boom te knuppelen.”

Als Piet, met z'n witte kop, boodschappen ging doen bij Wiek van Herpen of slager Jo Verstegen dan zeiden deze: “Dag meneer Pastoor”.

Maar deze surrogaat-pastoor fietste op z'n twaalfde op zondagmorgen naar de Vughtse Hei en het Drongelens Kanaaltje. Samen met z'n vrienden en de meisjes van de huishoudschool, Petra Voets, Sjaantje van Liempt, Ria van Sonsbeek en Tineke van Deursen, genoten zij van de vrijheid en hun jeugd.

Piet en Petra durfden te kussen, een vluchtige aanraking, niet meer dan dat maar wel spannend.

's Maandags kregen ze op school een brief mee naar hun ouders; de brief sprak grote schande van hun gedrag en moest ondertekend terug naar school.

Uit die tijd stamt het gezegde: “Fijne regen en fijne mensen bezeiken oe het hardst!”.

Daags voor de laatste schooldag gaat Piet samen met

Theo van der Plas, Nico van de Wetering en Ad van Liempt appels plukken bij Boerke Verhagen.

Daartoe varen zij in een wastobbe over de Wetering maar helaas kapseist deze Rosmalense Titanic. Zij weten de overkant te bereiken en als zij kletsnat aan de kant klimmen gooit het Boerke hun 'n paar appels toe als troost.

Opvoeding door opa

Ook de opa van Piet ging wel eens met de jeugd op strooptocht naar de appels.

Piet en zijn kornuiten tijgerden door het gras om maar niet gezien te worden; groene knieën en 'n rood gezicht van de inspanning.

Opa liep gewoon rechtop en had de grootste lol als hij het stel waarschuwde: "Let op daar komt 't Boerke aon!"

Op de terugweg kregen ze dan de opdracht om kikkers te vangen want die piesten het hooigras nat.

In die tijd had Piet een tamme kip aan 'n touwke die hij regelmatig uitliet.

Toen de kip de geest gaf troostte zijn opa hem en zij besloten samen de kip te begraven.

Er werd een ronde kuil gegraven en Piet zou de kip langzaam in zijn graf laten zakken terwijl opa "de klok zou luiden".

Toen opa, met een uitgestreken gezicht, met pollepel en pannen het klokkengelui nabootste, zei oma: "Schei d'r toch mee uit; gij bent nog gekker dan dè klein jong!"

Knutselen en vakantie

Alleen Harrie van Eerd had nog maar een telefoon in de straat en daarom maakten Piet en Jo hun eigen huisinstallatie van een sigarenkistje, een platte batterij van de Witte Kat, wasknijpers en schakelaars.

Een lange draad liep van boom tot boom van Piet naar Jo en stevast werd opgenomen met: "Ja, hallo met mijn....."

Op vakantie ging onze hoofdrolspeler naar tante Sjaan in Cromvoirt en daar ontmoette hij ene Albert Aarts die zijn naam zo vlug uitsprak dat Piet jaren heeft gedacht dat deze jongen "appeltaart" heette.

Als Piet triplex voor het figuurzagen ging halen bij Toon de Tjee sprak hij altijd over "Tjeekisten" niet wetende dat het gewone theekisten waren.

In het café van Harrie van Alphen kon men voor 5 cent TV kijken naar dappere Dodo en Tom Manders alias Dorus.

Toen Piet op een dag op vaders nieuwe Gazelle, met terugtraprem, aardappels ging halen fietste hij met losse handen. Politieagent d'n Brok houdt hem staande; draait het stuur los met een kopsleutel en zegt: "kom het maar halen op het politiebureau".

Als hij met veel stuntwerk op het bureau arriveert krijgt hij een flinke draai om z'n oren van d'n Brok. Piet kijkt nog steeds angstig om als hij met losse handen rijdt.

Van stratenmaker tot buschauffeur

Samen met Jo Heijmans gaat Piet naar de wegebouwschool en in die tijd wordt een nieuw klooster voor de Zusters gebouwd.

Middels de slogan: "oud papier voor een nieuw klooster" wordt papier ingezameld.

Ons dappere duo leent daarvoor de bakfiets van Dorus van 't Vöske maar kan aan de verleiding niet weerstaan en verkoopt de bijeen gespaarde stapels voor 3

cent per kilo..... weg goei doel.

Als veertienjarige wordt Piet stratenmaker bij Jo Clement maar als ze een karwei maken in Strijp gaat het mis.

Collega Thé Schippers gooit 'n steen naar Jo Clement en Piet vangt

daarvoor 'n schop onder z'n achterste; hij loopt, aangeslagen door zoveel onrecht, naar Eindhoven en lift naar huis.

Piet verdomde het om nog langer voor Ome Jo te werken maar alles kwam enkele jaren later weer goed en toen Piet in militaire dienst was kon hij iedere week z'n uniform laten zien aan oom Jo en tante Marie en dat leverde iedere zondag 'n knaak op.

Omdat Piet een handige vent was (en nog steeds is) werd hem gevraagd of hij ook een hijskraan kon verzetten.

Zonder aarzelen nam hij plaats in de cabine en voorzichtig werd de kraan verplaatst.

Dan vraagt ome Jo Clement: "Kunde d'r ook mee draaien?"

Piet gooit met de bak van de kraan waarbij alle kabels in de knoop raken en Ome Jo zegt de volgende dag met een stalen gezicht tegen de echte machinist

"Ik zeg nog zo goed tegen 'm blijf eraf jongen!!"

Na deze avonturen is Piet 12½ jaar buschauffeur geweest bij Kristal Reizen van Johan Kras en waarschijnlijk kan hij over deze tijd ook een boek schrijven.

Muziek

Zijn liefde voor muziek heeft Piet te danken aan Pietje Verstegen, accordeonist en buurman.

Pietje koopt een fonkelnieuwe 120-basser in groen parlemoer en de ouwe zou naar Piet gaan.

Piet heeft er nachten van wakker gelegen en vraagt steeds: "Hedde 'm al?"

Als buurman deze vraag uiteindelijk bevestigend beantwoordt kijkt onze muzikant in spé hoopvol naar de man tegenover hem, vragend: "en de ouwe!?"

"In de vuilnisbak!" klinkt het en Piet heeft alles afgezocht, elke vuilnisbak in de buurt maar nooit iets gevonden want die oude accordeon was gewoon ingeruild.

Dan komt er een gitaar, een Fender strato-caster voor de echte country sound, en Piet speelt in "The Jumping Strings" ook wel genoemd Heintje Pik en zijn Rockers. Ze spelen in de City Bar, in Oss, Schijndel, Lido in Waalwijk, Romantica in Zundert en niet te vergeten

"Dans en geniet in Cosmopoliet".

In een TV programma van Sonja Barend en Ralph Inbar stond de band met hun plaatje "Think of me" in de schijnwerpers samen met The Rolling Stones.

Muziek speelt ook nu nog een grote rol in het leven

van Piet, die met veel genoegen zingt in het Rosmalens Mannenkoor.

En zijn opmerking: "Het enigste waar ik in m'n leven spijt van heb gehad is de verkoop van m'n gitaar" schetst zijn betrokkenheid bij muziek.

De Drie Zwaantjes

Piet leerde zijn Mientje kennen in de Drie Zwaantjes in Gestel en toen hij haar op een dansavond vroeg of hij haar naar huis mocht brengen wist hij niet dat het koud en glad was en dat zijn verovering bijna aan de Dungense Brug woonde.

Daarna is hij nog vaak die kant uitgegaan in de buurt van de Anja Bar en de Majorca Bar, samen met d'n Tettus oftewel Bertje van Nuland.

Mientje en Piet hebben twee kinderen, Harald en Masja en beseffen dat zij in een tijd zijn opgegroeid waarin alles beter is geworden.

De vijftiger en zestiger jaren waren niet saai en gaven Piet genoeg ruimte om zich te ontwikkelen.

Vandaag mochten wij even stil staan bij de herinneringen aan zijn jeugd.

Piet bedankt!!

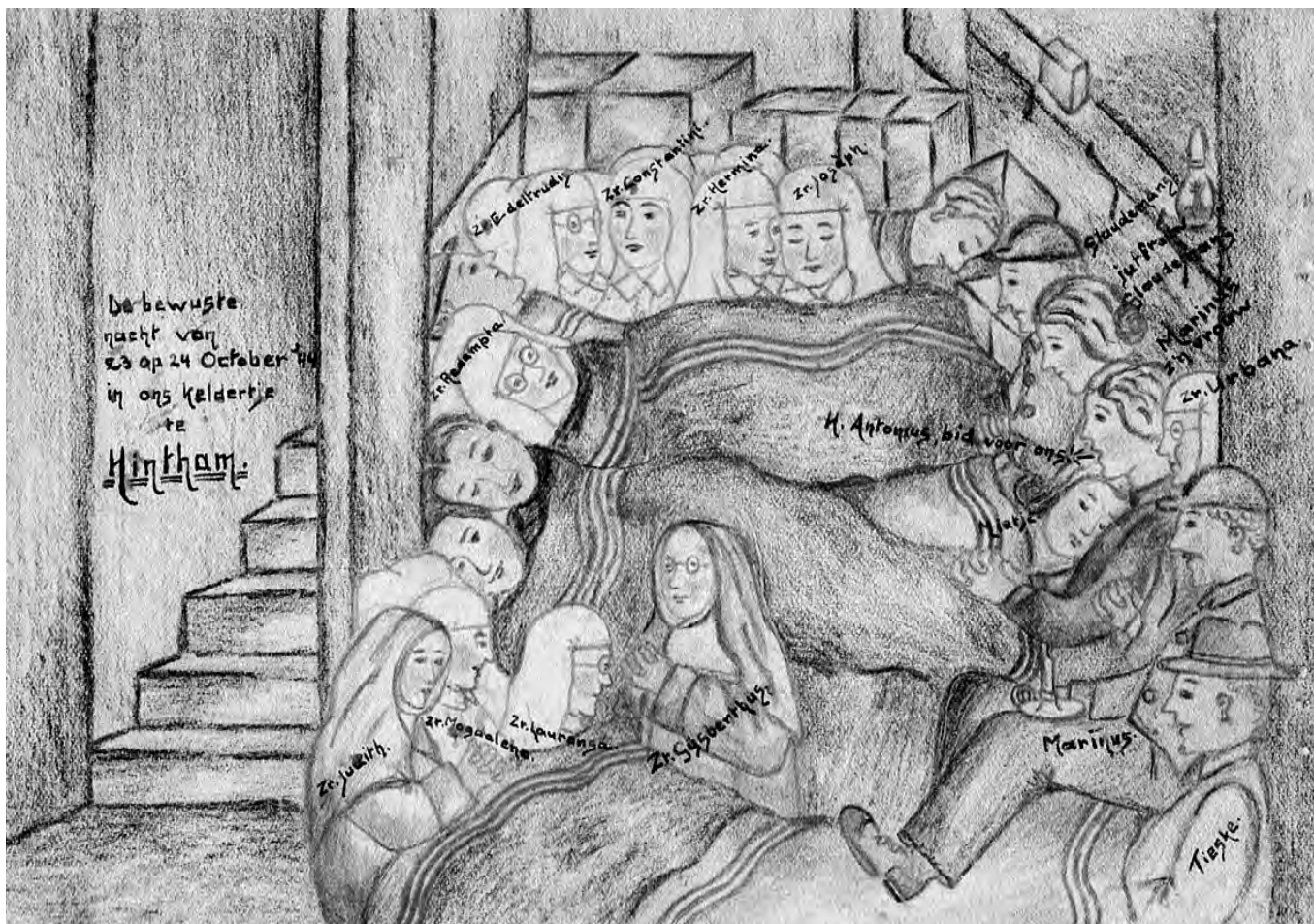
Evacuatie zusters Hintham naar Coudewater

Tiny Kappen en Gerrit Mol

Enkele maanden geleden ontving onze heemkundering een “stripverhaal” over een moeilijke episode uit het leven van de kloosterzusters uit Hintham. Deze zusters woonden in het toenmalige Jozefgesticht, dat gevestigd was in het huidige pand Hintham 16. In dat convent woonden van 1919 tot 1952 oude en zieke zusters van de Choorstraat. De tekeningen zijn gemaakt door zuster Redempta Bleeker (1908-1999), die waarschijnlijk in de tijd dat ze in Hintham verbleef, zelf ook ziek was.

De tekeningen tonen de periode rond de bevrijding van Rosmalen en 's-Hertogenbosch, eind oktober 1944. De

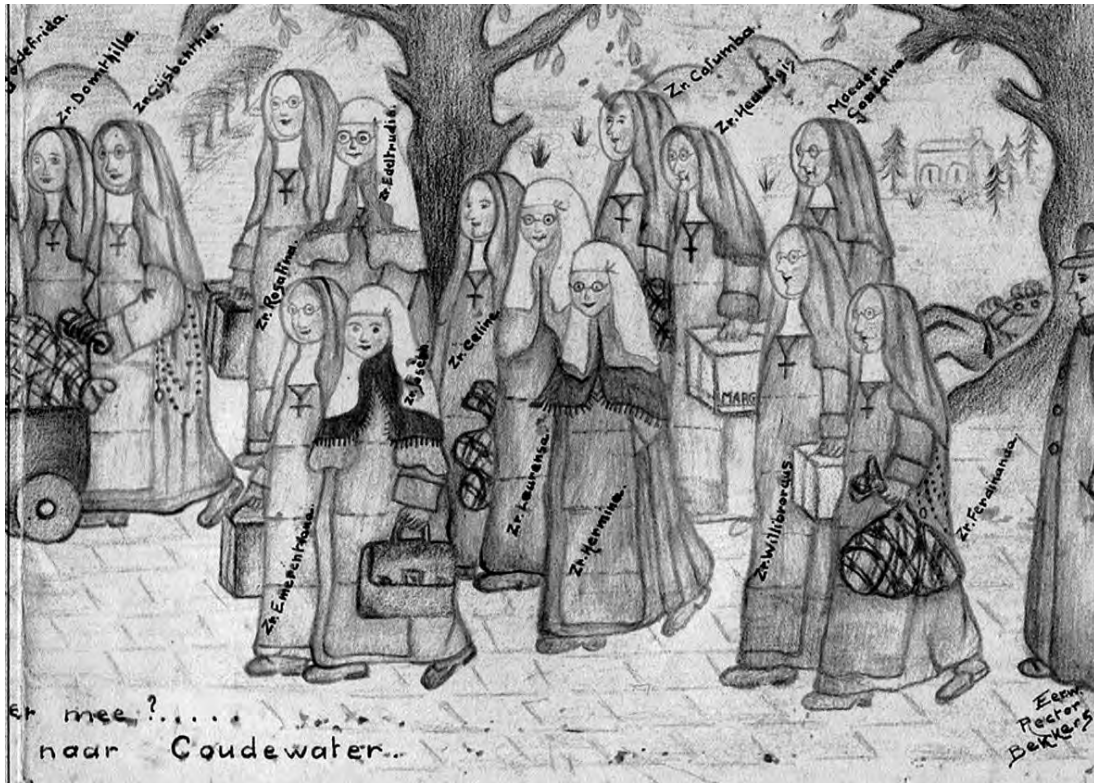
zusters moesten voor hun veiligheid evacueren en waren, net als veel andere bewoners van Rosmalen en Berlicum, welkom in Coudewater. Helaas is over de evacuatie en het verblijf in Coudewater niks meer terug te vinden, ondanks veel navraag. Er is op het moment van schrijven nog één zuster in leven. Het betreft zuster Mechtilde Caspers. Zij is 101. Haar verzorgster probeert nog gegevens van haar te krijgen en zal dat ons zeker laten weten. De tekeningen zijn zeer gedetailleerd. Te zien is bijvoorbeeld het verschil in kleding (geprofest of novice?). Wie goed kijkt ziet dat tijdens of kort voor de tocht naar Coudewater langs de weg gevochten moet zijn, er ligt nog een dode soldaat, wellicht

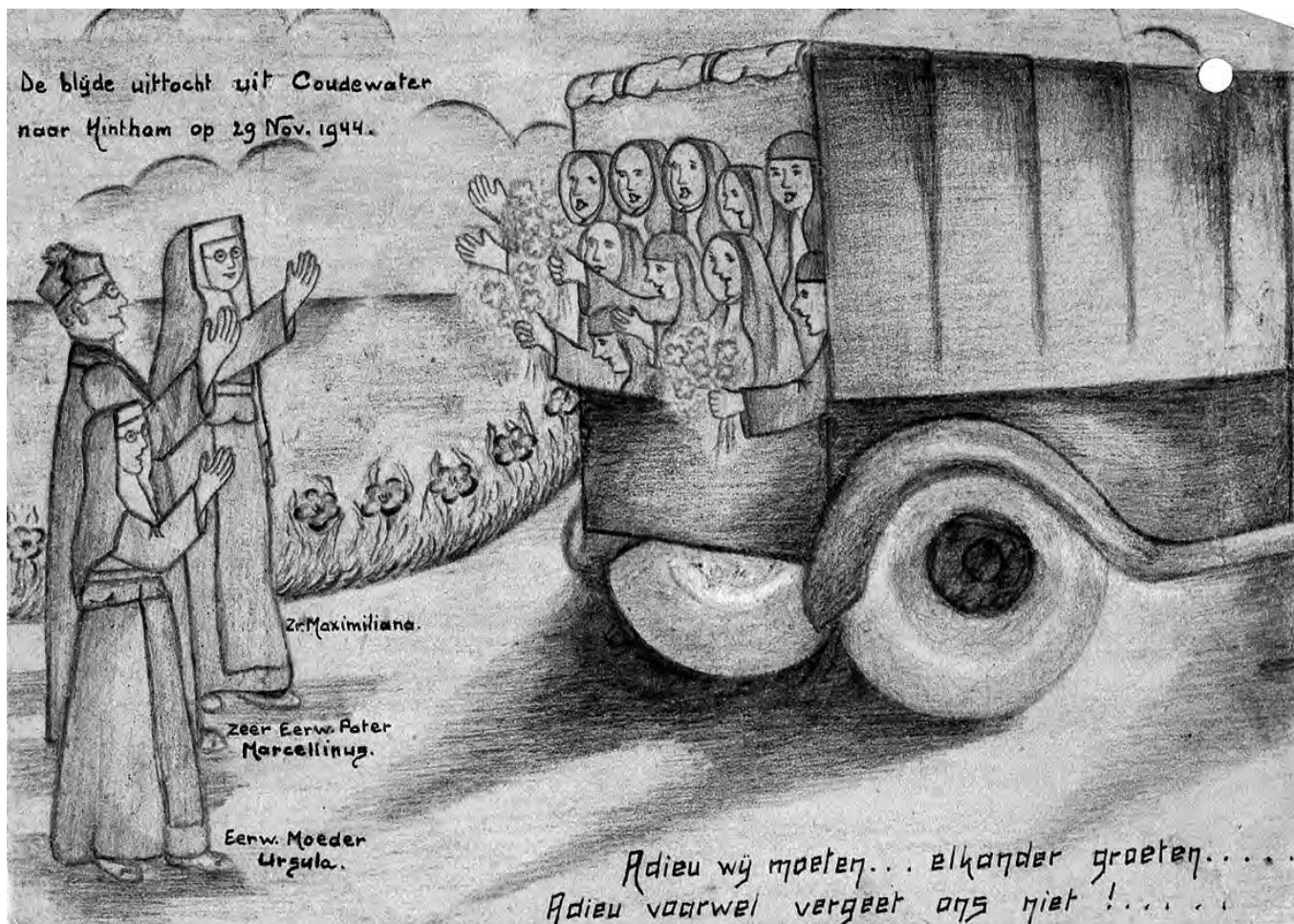

Dit is eigenlijk een lange foto die in 2 delen is geknipt. Met name is dat goed te zien aan de kinderwagen.

geveld door de ook zichtbare granaat. We vermoeden dat er ook burgerpersoneel bij de evacuatie betrokken was, gelet op de namen: Tieske, Marinus, Gloudemans. De latere bisschop Bekkers was in de betreffende periode rector van het Hinthamse klooster. Dat klopt met de bevindingen van Henk de Werd in *Rosmalen Vroeger* pag. 137-150. De bisschop staat ook op een van de tekeningen. Twee van de namen komen we tegen in datzelfde boek bij de lijst van namen uit het Hinthamse

begravenisboek, evenals de opsomming van Carl Horn in *Rosmalla*, jaargang 22, nummer 2, pag. 25.

Bijzonder lijkt het bestaan van twee series tekeningen. De zusters van de Choorstraat hebben ze in hun archief, terwijl onze heemkundekring die kreeg uit Didam. Een daar woonachtige mevrouw vond ze diep weggestopt in een lade. Raadsels alom dus! Mocht u als lezer meer weten of wellicht namen kennen, laat het ons dan alstublieft weten!

Tot slot nog wat gegevens over de tekenares, zuster Redempta. Wij kregen die van de zusters van de Choorstraat, waarvoor onze dank!

Foto is gemaakt tussen 1948 en 1954.

Zr. Redempta Bleeker Geboren: Antonetta Cornelia Bleeker 23-03-1908 te Beverwijk

Vader: Jacobus Bleeker
Moeder: Adriana Nieuwland

Ingetreden in de Congregatie Dochters van Maria en Joseph (Zusters van de Choorstraat) te 's Hertogenbosch op: 28-12-1929

Eeuwige geloften: 29-06-1934

Overleden te Nuland 02-08-1999 Leeftijd 91 jaar.

Zus van Zr. Benita en nicht van de zusters Cornelia en Imelda.

Tantes van haar waren: de zusters Antoinette, Theodisia, Cordula en Imelda.

Mededeling bij haar overlijden: Als onderwijzeres was zij werkzaam in de scholen te Utrecht, Nijmegen Akkerlaan, Driel en heel lang in Amsterdam (Vredesparochie in de Pijnackerstraat).

Zij was een beminnelijke vrouw die ook bij haar collega's geliefd was.

+

In gelovig vertrouwen op Gods woord
is tot een beter leven overgegaan
onze geliefde medezuster

ZUSTER REDEMPTA
(ANTONETTA CORNELIA BLEEKER)

Geboren 23 maart 1908 te Beverwijk.
Opgenomen in de Congregatie van de
"Dochters van Maria en Jozef"
Choorstraat 7 te 's-Hertogenbosch
28 december 1929.
Geprofest 29 juni 1934.
Overleden te Nuland
2 augustus 1999.
Begraven op het kloosterkerkhof van
St. Jozefoord te Nuland
5 augustus 1999.

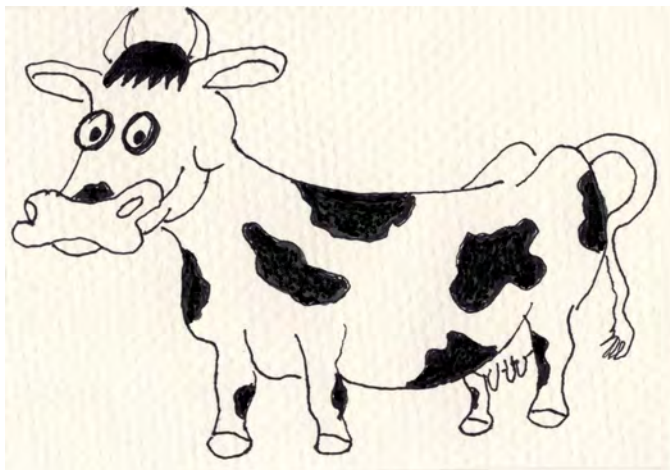
Wat geen oog heeft gezien
en geen oor heeft gehoord,
Wat in geen mensenhart is opgekomen
Hebt Gij, mijn God, bereid
Voor allen, die U liefhebben!

Dank mijn God, voor m'n onverdiende
uitverkiezing!
Dank aan de Congregatie en alle mede-
zusters!
Dank aan al m'n dierbare familieleden
en kennissen.
Beste verzorgsters, dank voor jullie lief-
devolle aandacht!

Ik blijf U allen gedenken.
Gedenk ook mij in uw gebeden!

Voor u gehoord 66

Trekke Trui, de koew mó't kalve.(Aanmoediging om hard te werken)

Ik zal oew vur deze keer geleuve, mar dan meude noit mer liege.(Gezegd wanneer iemand iets onwaars vertelt)

Ge kunt 't van de vloer eete.....D'r li zat.

Niej maauwe over de koffie; d'r kumt 'ne tèt dè gè òk oud en slap zult zèn.

Beeter sneuw op 't dak ès gin stroi.(Grijs is beter dan kaal)

Es ik jou niej hà en de vurdeur, dan moes ik altèd achterum. (Loos compliment)

Ge kunt 't drèije zò ge wilt, mar de kont blèf achter. (Gezegd tegen iemand die zich ergens uit probeert te kletsen.)

Haauwt oewen

buurman in ere, mar lót de heg staon. (Overloop elkaar niet)

't Weer trekt òn de wortel. (Gezegd bij groeizaam weer in het voorjaar)

Es lulle worst waar, dan hadde gè nooit ginnen honger.

D'n dieje, diej lult unnen dooien hond nog kepot. (Kletst de oren van je hoofd)

Hij trok z'n romme gaauw op.(Hij bond snel in)

Rooke?...Meneer, ès dè goed waar vur unne mins, had er Onze Lieven Heer wel een schoorsteentje op gezet!

Ze is 't lillikste van gelijk al stù ze rontelum in de vèrkes

Beraauw en de brandweer komme altèd te laot.

Janusoom is van de natte geminte.(Oom Janus lust 'm goed)

Ze kunne beter over oew praote ès over oew luije (Beter over je roddelen dan dat ze je begraven)

Nogmaals: Brand op Tivoli in 1848

Michiel van Heumen

In 2011 schrijft Henk de Werd een stukje in dit tijdschrift (het nummer van maart 2011) over de brand op Tivoli in 1848, waarbij hij gebruik maakt van een contemporair bericht dat in een landelijke krant verscheen.

*Ter hoogte van dit huis aan de Burgemeester Mazairac-
laan lag Tivoli (situatie juni 2013)*

Tivoli was een huis in de Molenhoek, aan het begin van de Weidestraat bij de Schaapstal, dat door een brand op 12 juni 1848 geheel werd verwoest. Onlangs vond ik in het archief van de gemeente Rosmalen enkele afschriften van brieven en een proces-verbaal, die meer bijzonderheden geven over de brandⁱ⁾. Deze documenten worden hier integraal gepubliceerd.

Maar allereerst enkele aantekeningen over Tivoli.

Tivoli is niet alleen de naam voor het huis, maar omvat eerste helft 19^e eeuw ook een daarnaast, aan de Molenstraat gelegen, tuin en ‘plezierbosch’. Het laatste wordt in notariële akten uit die tijd wel omschreven als ‘bosch of Engelse partij’. De naam Tivoli is waarschijnlijk eraan gegeven door de familie Lightenvelt. De Bossche koopman Daniël Antonius Lightenvelt koopt het huis en erbij gelegen grond op de Mollestrepen in 1812 van Peter van den Broek. Hij

overlijdt al op 4 april 1815 op 54-jarige leeftijd, waarna zijn kinderen zijn bezittingen erven. Bij de invoering van het kadaster in 1832 valt het huis in klasse 10 van gebouwde eigendommen. Volgens een ‘tabel’ (beschrijving) zijn klassen 10, 11 en 12 samengesteld ‘uit huizen van herbergiers te Rosmalen en uit die der voornaamste landbouwerswoningen’.

Leonardus Antonius Lightenvelt en zijn zus Theresia Dimphna Lightenvelt (gehuwd met de majoor Franciscus Emilius Neuhaus) verkopen in 1833 het huis – dan omschreven als ‘bouwmanswoning’- aan belastingontvanger Guilielmus Carolus de Croes De volgende eigenaar –bij transport op 16 november 1837- is Hendrik Gerrese. Mogelijk heeft hij het gekocht om er met zijn tweede, twintig jaar jongere, echtgenote Anna Francisca Mollman (1819-1905) te gaan wonen. Hij is namelijk vier dagen voor de koop met haar in Rosmalen getrouwd.

Waarom hij het ruim een half jaar later weer van de hand heeft gedaan, is dan niet duidelijk. De Rosmalense tapper en logementhouder Adrianus Wilhelmus van Beek is nu degene die zich in het bezit van het huis met tuin en bos mag verheugen. Maar ook deze blijft niet lang eigenaar, want op 19 januari 1841 verkoopt hij het weer aan...Anna Francisca Mollman, inmiddels weduwe van Hendrik Gerrese. Zij is de eigenaresse van Tivoli ten tijde van de brand in 1848. Anna Francisca was toen al opnieuw gehuwd, namelijk met Johannes Franciscus de Groot, van origine een Tilburger. Op een militaire kaart uit 1842 wordt Tivoli aangeduid als ‘herberg’. Als De Groot en zijn vrouw in 1845 een hypotheek geven met het huis als onderpand, wordt hij herbergier genoemd.

In het krantenbericht over de brand dat Henk de Werd heeft gepubliceerd, wordt opgemerkt dat Tivoli juist op dat moment publiek zou worden verkocht. De openbare verkoop gaat door en op 31 augustus 1848 wordt het huis (althans de overblijfselen), de tuin en het wandelbos met moestuin eigendom van de Bosschenaar Johannes Hartleib. Hij is degene die het huis op dezelfde plek heeft herbouwd. Bij de tienjaarlijkse volkstelling in november 1849 heeft nieuwbouw vermoedelijk nog niet plaatsgevonden, tenminste het huisnummer is overge-

slagen. In april 1851 gaat de Bossche timmerman Adrianus Wilhelmus Klaassen met zijn gezin op Tivoli wonen. Het laat zich aanzien dat kort daarvoor de woning gereed kwam.

Verdere lotgevallen van het huis ben ik niet nagegaan. De naam Tivoli wordt in elk geval nog vermeld in een notariële akte uit 1875.

Dan volgen hier de brieven en het proces-verbaal.

De nummering van de brieven is afkomstig uit het brievenboek waarin burgemeester Siepkens zijn uitgaande correspondentie heeft opgeschreven.

N° 215.

Onderwerp:

Brand.

Rosmalen, den 14 Junij 1848

Aan Zijne Excellentie den Heer Staatsraad, Gouverneur der Provincie Noord-Brabant.

Ik heb de eer Uwe Excellentie bij dezen kennis te geven, dat op den vroegen morgen van den 12 dezer alhier de huizinge genaamd Tivoli, toebehoorende aan Anna Francisca Molleman, echtgenoot van Johannis Francis de Groot en door denzelven bewoond, alsmede door de weduwe Matheus Gloudemans geheel is afgebrand, en daarin de weduwe Gloudemans voornoemd jammerlijk is omgekomen, waarschijnlijk moet zij, toen zij reeds buiten geweest was haren boedel uit hare woning nog hebben willen redden, en alstoen door de vlammen belet zijn geweest weder daar buiten te kunnen geraken, althans haar ligchaam is zoodanig verminkt in de asch gevonden, dat zij naar geen mensch meer geleek.

De schade wordt begroot als: Het huis met stal en schuur in herbouwing op

f 4000 - ""

De roerende goederen van de Groot daarin verbrand door hem zelven

getaxeerd op

f 600- ""

Stroo van S. Trugg op

f 105- ""

Hoog en laag karren, hooi, stroo, Wanmolen ⁱⁱ⁾, paardentuig, enz. van

Cornelis Vos op

f 100- ""

De mobiliere goederen ⁱⁱⁱ⁾ en kleederen enz. van de weduwe Matheus Gloudemans voornoemd en hare dochter op

f 70- ""

f 4875- ""

alsmede hierbij te voegen, dat de oorzaak van den brand geheel onbekend is en alleen de huizinge stal en schuur tegen brandschade waren verzekerd in de Bataafsche brandwaarborgmaatschappij tegen eene som van f 2000.- .

De Burgemeester van Rosmalen. –

H.J. Siepkens

Document N° 216.

Onderwerp:

Brand.

Rosmalen, den 15 Junij 1848

Aan den WelEdelen Gestrengen Heer Officier van Justitie bij de arrondissemens regtbank te 's Bosch.

Ik heb de eer UEdelAchtbaren bij dezen in te zenden proces-verbaal wegens eenen alhier plaats gehad hebbenden brand op den 12 dezer waardoor de huizinge Tivoli, bewoond door J.F. de Groot en andere geheel in de asch is gelegd.

De Burgemeester van Rosmalen.

H.J. Siepkens

Proces-Verbaal.

In het jaar achttien honderd acht en veertig den twaalfden der maand Junij al vroegtijds des morgens verspreidde zich het gerucht, dat er brand was ontstaan in de huizinge Tivoli alhier te Rosmalen in de Molenhoek, bewoond door Johannes Frans de Groot, deurwaarder executant, en de weduwe Matheus Gloudemans, arbeidster; zoodra wij Burgemeester en Secretaris der gemeente dit vernamen, hebben wij ons onmiddellijk derwaarts begeven, en bevonden, dat bovengemeld huis werkelijk in brand stond, en niettegenstaande alle aangewende pogingen tot blussching door de vlammen geheel in de asch is gelegd met al het zich daarin bevindende hooi, stroo, karren, enz. en mobilair, met uitzondering van een paar bedden met kussens en

dekens en eenig linnen pellen ^{iv)} en kleederen;

wordende de waarde van de huizinge met stal en schuur in herbouw geschat op	f 4000- ^{'''}
en de verbrande roerende goederen van de Groot door hem zelven gewaardeerd op	f 600- ^{'''}
Een hoop stroo in de schuur toebehoorende Aan Stev. Trugg, aannemer van publieke werken wonende alhier op	f 105- ^{'''}
Van Cornelis Vos eene hooge en lage kar, wanmolen, paardentuig, hout, hooi en stroo geschat	f 100- ^{'''}
De mobilaire goederen, kleederen, enz. toebehoorende aan de weduwe Matheus Gloudemans voornoemd op	f 70- ^{'''}
Totaal	<hr/> f 4875. ^{'''}

Verklarende de schade geleden hebbende personen, dat vermeldde goederen niet zijn verzekerd dan alleen// het huis in de Bataafsche Brandwaarborgmaatschappij voor eene somme van f 2000.^{'''}

Bovendien heeft de weduwe Matheus Gloudemans

voornoemd (zoo men zegt door het aanwenden van alle pogingen tot redding van haren inboedel) zelf het leven in de vlammen verloren, en is in de asche zoodanig verminkt gevonden dat zij naar geen mensch meer geleeleek, blijkens attest afgegeven door den geneesheer alhier hierbij overgelegd.

Vervolgens is door ons het strengste onderzoek gedaan naar de oorzaak van den brand en hebben wij te dien einde voor ons doen verschijnen:

1° Johannes Frans de Groot voornoemd

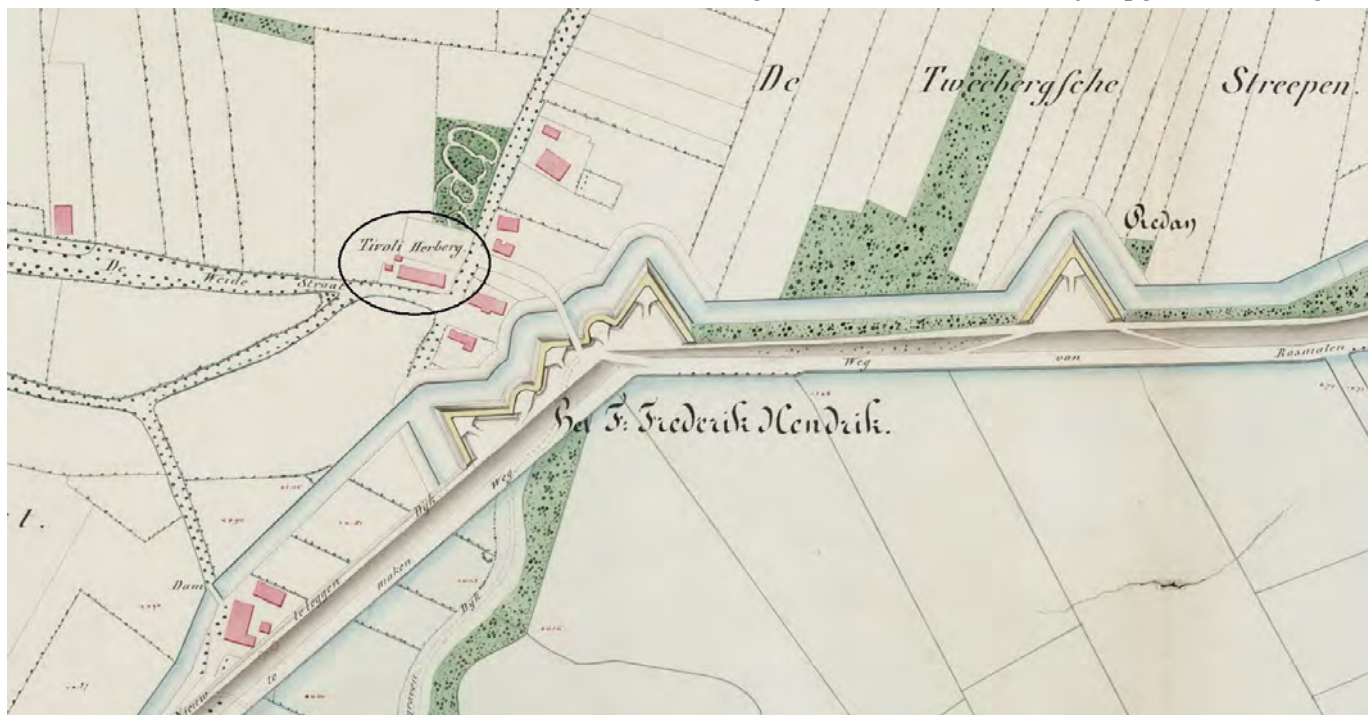
2° Zijne echtgenoot Anna Francisca Mollman eigenaresse van het verbrande huis

3° Adrianus de Groot, broeder van voornoemden J.F. de Groot, oud 34 jaren, zonder beroep, wonende te 's Hage, die daar voor eenige dagen geloogerd was

4° Catharina Gloudemans, dochter van voornoemde weduwe Gloudemans aldaar bij hare moeder inwonende.

Denwelken verklaarden, als:

De twee eerstgenoemden, dat zij op het geroep van hulp, hulp door de weduwe Gloudemans en dochter, die haar woonvertrek naast hunne slaapkamer hadden, des morgens tusschen 3 à 4 uren zijn opgestaan, en oogen-

Detail militaire kaart uit 1842 (Nationaal Archief in Den Haag), met omcirkeld de herberg Tivoli

blikkelijk daarna ontdekten dat het huis in brand stond, dat eerstgenoemde vervolgens met behulp van zijn broër, dien hij had opgeroepen, zijne kinderen en zooveel mogelijk van zijnen inboedel gered heeft.

De derde genoemde, dat hij voornemens was eenige dagen bij zijn broër door te brengen op den nacht van den brand gerust lag te slapen in eene bedstede in het voorvertrek op het geroep van zijn broër was opgestaan, en alstoen zag, dat er brand was, en daarna alles heeft aangewend met zijn broeder om de mobiele goederen zich daarin bevindende, zooveel mogelijk te redden.

En de vierde genoemde, dat zij en hare moeder lag te slapen, des morgens omstreeks 3 ure door hare moeder ontdekt werd, dat er brand in het achterhuis was, alstoen dadelijk met hare moeder het bed is uitgevlogen en zich naar buiten begeven, dat echter hare moeder waarschijnlijk om iets te redden zich weder daarin begeven moet hebben, en de brand zoo schielijk toegenomen, dat zij daarin haar leven heeft moeten laten, zonder dat iets door haar gered is kunnen worden.

Verklarende zij allen als ook al de bureu in den omtrek, die door ons deswegens naauwkeurig zijn gehoord geworden, de oorzaak van het toestaan van den brand niet te weten, zelfs niets dat enige aanleiding tot verdenking zou kunnen geven, alleen zeggen zij, die het eerst bij den brand zijn geweest, dat het waarschijnlijk achter in de schuur aan de zuidzijde aangekomen moet zijn.

Van al hetwelk daarom dit verbaal is opgemaakt en geteekend, hetwelk in originali gezonden zal worden aan den EdelAchtbaren Heer, Officier van Justitie bij de Arrondissementen Regtbank te 's Hertogenbosch.

N° 217.

Onderwerp:
Kadaster.

Rosmalen, den 19 Junij 1848

Aan den WelEdel Gestrengen Heer Controleur van het Kadaster te 's Bosch.

Ik heb de eer UWEGest^f bij dezen te doen geworden verklaring tot becoming van tijdelijken vrijdom van grondbelasting wegens de bouwning van een huis in de Molenhoek alhier door Johannis Rooijackers, alsmede kennis te geven, dat op den 13 [*sic*] dezer de huizinge genaamd Tivoli, staande alhier in de Molenhoek, Sectie F, N° 56, bij het Kadaster bekend ten name van Anna Francisca Mollman, weduwe Hend^f Gerritsen geheel is verbrand.

De Burgemeester van Rosmalen.

H.J. Siepkens

ⁱStadsarchief 's-Hertogenbosch, Archief gemeente Rosmalen 1811-1932, inv.nr. 24 (Register van processen-verbaal 1844-1862), folio 42r-43r, inv.nr. 64 (Kopieboek van uitgaande brieven van schout/burgemeester 1846-1849), folio 113r-114r.

ⁱⁱMet de hand of machinaal bewogen molen, gebruikt om het kaf te scheiden van het koren.

ⁱⁱⁱRoerende goederen.

^{iv}Pellengoed, tafellakens, handdoeken enz. van (half)linnen

HEEMKUNDEKRING ROSMALEN

DANKT ZIJN SPONSORS

Boundless Business Consultancy	Heihoeven 53	5244 GK	Rosmalen
Timmers Bouwbedrijf bv.	Heikampweg 6	5249 JX	Rosmalen
P.Hoedemakers & Zn. bv.	De Grote Elst 40	5246 JP	Rosmalen
Soos Satisfaction	Fort Alexanderstraat 31	5241 EX	Rosmalen
Dierenspecialzaak Nico van den Berg	Oude Baan 3	5242 HT	Rosmalen
Gebr. Voets Weg- en Waterbouw	Vinkenveld 4	5249 JP	Rosmalen
Car-O-Tech	Hoogstraat 5	5258 BA	Berlicum
v.d.Weide Holding	Pastoor de Leijerstraat 5	5246 JA	Rosmalen
Bouwbedrijf van Niftrik	Friezenstraat 2	5249 JS	Rosmalen
Bouwmans Oliehandel bv.	Westeind 2	5245 NL	Rosmalen

HEEMKUNDEKRING - ROSMALEN